HET LAND VAN AALST

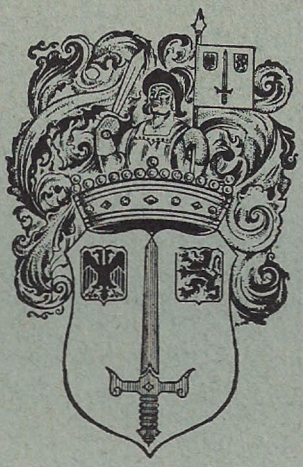

TIJDSCHRIFT VAN DE
HEEMKUNDIGE VERENIGING « HET LAND VAN AALST »

JAARGANG XIX, 1967 — NUMMER 2

DE SINT-ADRIAANSABDIJ TE GERAARDSBERGEN

1081 - 1302

(vervolg)

§ 3. — HET KERKELIJK DOMEIN

A. ALTAREN

Jaar	Plaats	Schenker	Omschrijving
1081	Geraardsbergen Hunnegem Nederboelare	Gerardus II	Altare de Huneghem, cum appenditis suis altare de Geraldimonte et altare de Boulare.
1096	Denderhoutem Heldergem Iddergem Okegem Thoricourt	Manasses	Altare de Houthem cum appenditiis; altare de Heldregem; altare de Idreghem; altare de Ockinghem; altare de Tourincourt.
1108	Erondegem Impe Ottergem St.-Maria-Lierde Hemelveerdegem	Odo	Altare de Erondinghem, cum appenditiis; altare de Impe; altare de Lirda cum appenditis; altare de Ymelverdingen cum appenditiis suis.
1118	Aspelare Ophasselt	Burchardus	Altare de Hasplar cum appenditio suo Hallut.
1142	Berg Lille	Nicholaus	Altare de Berga; ecclesiam de Lella.
1149	Onkerzele	Nicholaus	Capellam de Onchresele.

Een voorname bron van inkomsten was voor de abdij alleszins het bezit van een altaar, een kerk. Op zeer korte tijd, dit is op iets meer dan vijftig jaar, had het St.-Adriaansklooster achttien altaren verworven, wat een hoog getal is, indien men weet dat andere abdijen pas na veel jaren evenveel altaren toegewezen kregen.

Geografisch zijn ze als volgt te situeren :

— In het graafschap Vlaanderen :

Aspelare - Denderhoutem - Erondegem - Geraardsbergen - Heldergem - Hemelveerdegem - Hunnegem - Iddergem - Impe - Nederboelare - Nederhasselt - Okegem - Onkerzele - Ottergem en St.-Maria-Lierde.

— In het graafschap Henegouwen :
Thoricourt.
— In het hertogdom Brabant :
Berg - Lille.

Gerangschikt volgens de dekenijen van het bisdom Kamerijk :

— Dekenij Geraardsbergen :
Aspelare - Denderhoutem - Geraardsberegn - Hemelveerdegem - Hunnegem - Iddergem - Nederboelare - Okegem - Onkerzele - St.-Maria-Lierde.
— Dekenij Brussel :
Berg - Lille.
— Dekenij Aalst :
Erondegem - Heldergem - Impe - Ottergem.
— Dekenij Ath :
Thoricourt.

Kort na de stichting zou Gerardus II, bisschop van Kamerijk, reeds drie altaren schenken : deze van Hunnegem, Geraardsbergen en Nederboelare (1). Bij de wijding der abdijkerk in 1096 geeft Manasses, eveneens bisschop van Kamerijk, al de altaren, die vroeger aan de abdij van Dikkelvenne toebehoorden, op gelijke wijze aan de abdij (2). Deze altaren zijn dan : Denderhoutem, Heldergem, Iddergem, Okegem en Thoricourt.

Volgens bepaalde oorkonden zou ook het altaar van Dikkelvenne bij deze laatste schenking gevoegd zijn. Dit zal echter definitief in 1117 aan Anchin toegewezen worden. De bewering als zou het altaar van Balegem ook bezit zijn van de abdij, blijkt niet juist te zijn (3).

Manasses' opvolger, Odo, zal het voorbeeld van zijn voorgangers volgen en het kerkelijk goed uitbreiden met niet minder dan vijf altaren : Erondegem, Impe, Ottergem, St.-Maria-Lierde en Hemelveerdegem (4).

In 118 is het de beurt aan Burchardus (1116-4 jan. 1130) die het altaar van Aspelare schenkt met zijn afhankelijkheid Nederhasselt (5). Nicholaus zal tenslotte in 1142 en 1149 de giften stabilizeren door de altaren van Lille, Berg en Onkerzele eraan toe te voegen (6).

---

(1) Hunnegem is de oudste nederzetting in Geraardsbergen. Zie : H. DE MEULEMEESTER : Histoire du monastère des bénédictines de Hunneghem à Grammont, Gent, 1898, p. 6-7.

(2) A. DE PORTEMONT, o.c., dl. II, p. 177-178 : «Ego, Manasses, humilis Cameracensium episcopus... omnia beneficia que primitus, dum ibi caput abbatiae positum fuerat, Declivio appendebant, similiter abbatiae apud Geraldimontem translatae statuo...».

(3) Dit wordt beweerd in een derde versie van een oorkonde daterend van 1096. Zie : VAN BOCKSTAELE G. : De Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen (1081-1302) (licentiaatstesis), Leuven, 1963, p. 3 en volgende.

(4) RAR., St.-Adriaansfonds Geraardsbergen, nr 7.

(5) A. DE PORTEMONT, o.c., dl. II, p. 448.

(6) RAR., St.-Adriaansfonds Geraardsbergen, nr 4, nr 5 en nr 45.

Uit dit overzicht blijkt dat steeds de bisschoppen van Kamerijk en nooit de heren het kerkelijk domein uitbreidden.

Algemeen aanvaardt men (7) dat de bisschoppen door de schenking van altaren aan geestelijke instellingen, zich ontlasten van de zorg aan de betrokken parochies geestelijken te geven. Een andere reden van schenking zou de financiële nood zijn van een klooster of kapittel, wat te begrijpen is aangezien het bezit van een altaar het recht gaf tienden of een deel ervan te innen.

Wellicht zijn het voornamelijk deze twee redenen die geleid hebben tot het schenken van altaren aan de abdij van Geraardsbergen, hoewel dit niet altijd expliciet vermeld wordt. Manasses geeft de altaren voor zijn zieleheil, dat van zijn voorgangers en tevens van de graaf Robrecht II. Dat ook de graaf vernoemd wordt, is te verklaren door het feit dat hij een grote rol gespeeld heeft bij de overplaatsing der abdij. De opvolger van Manasses, Odo, schenkt de vijf altaren, aangespoord — zegt hij — door het voorbeeld van zijn voorgangers en tevens ingaande op het verzoek van de abt Snellardus, om aldus in de noodzakelijkheid van het leven te voorzien (8). Ook Burchardus zal, aangespoord door de abt Gillardus, een altaar schenken. Evenals Nicholaus, die het voorbeeld van zijn voorgangers opvolgt, wordt door de abt verzocht de abdij met altaren te vermeerderen (9).

Behalve de giften van Manasses is het steeds de abt zelf, die aan de bisschop vraagt een altaar bij het kerkelijk goed te voegen; nooit een heer.

Aldus heeft de abdij op zeer korte tijd een belangrijke bron aan inkomsten weten te verwerven. Opmerkelijk is dat het klooster na 1149 geen altaren meer zal ontvangen. Op dat ogenblik bezit zij veertien altaren en vier kapellen : zowel de kerk van Geraardsbergen als die van Nederboelare is afhankelijk van Hunnegem. Niet in de bischoppelijke maar wel in de pauselijke oorkonde staan zij vermeld als **capella (10).** De derde kapel is deze van Nederhasselt, ondergeschikt aan de kerk van Aspelare. De kapel van Onkerzele daarentegen schijnt onafhankelijk te zijn, want nergens wordt zij bij een **ecclesia** aangesloten.

Indien er bij een schenking onderscheid gemaakt wordt, waarin bestaat juist het verschil ? Welke de kenmerken zijn die de parochiekerken van de kapellen onderscheiden, staat niet helemaal vast. Zeker is dat er kerken waren, die uitdrukkelijk gezegd worden geen **parochiale** te zijn en toch de **sepultura,** ja zelfs de **baptismus** bezaten (11).

---

7) H.K. SCHARFER: Pfarrkirche und Stift im deutschen Mittelalter, Stuttgart, 1903, p. 155.

(8) RAR., St.-Adriaansfonds Geraardsbergen, nr 7: «Ego, Odo,... abbati prefati... ut inde in Geraldimonte deo servientibus necessaria vite pararentur».

(9) RAR., St.-Adriaansfonds Geraardsbergen, nr 4, nr 45 en nr 7.

(10) CARTULARIUM, f° 2r.: «...capellam sancti Bartholomei et Builarium».

(11) W. NOLLET en P.C. BOEREN, o.c., p. 235.

Of het nu een kerk of een kapel betreft, de abdij zal nooit ter plaatse een monnik met het ambt van pastoor bekleden, maar wel een geestelijke aanduiden om de zielzorg waar te nemen (12). Vooral de Benedictijnen zijn gehouden deze zorg over te dragen aan de seculiere priesters; zelden zal zulke abdij de bediening van een kerk aan een monnik overlaten (13).

Bracht zulke kerk, naast het **jus presentationis,** ook nog een deel der inkomsten op, dan moet men toch de bisschop of aartsdiaken een bepaald bedrag betalen. Hierbij maakte men onderscheid tussen het **cathedraticum** en het **cathedraticum minus.** Terwijl het eerste een som geld was, verschuldigd door de parochiepriesters aan de bisschop, diende het tweede voor de afkoop der onkosten, die met een bezoek van een bisschop of een aartsdiaken gepaard gingen. Niet alle van de abdij afhankelijke kerken, waren deze laatste som verschuldigd. Zo zijn de altaren vanu Hunnegem, Geraardsbergen en Nederboelare daarvan bevrijd, terwijl al de overige wel aan de voorschriften onderworpen zijn (14). Dat **obsonium** moet jaarlijks betaald worden, maar hoeveel het bedraagt is slechts bekend van het altaar te Thoricourt, waarvan vier denieren moesten afgestaan worden (15).

B. TIENDEN.

Teoretisch behoorden alle tienden aan de parochiekerk. In het begin van de Middeleeuwen komen zij zeer dikwijls in handen van de leken terecht. Tegen deze onwetmatige inbezitneming komt reaktie, voornamelijk onder paus Alexander III (1159-1181), die in 1179 afkondigde dat het voortaan verboden is kerkelijke tienden in erfelijk bezit te houden of ze aan anderen over te maken.

Wanneer Lucius III (1181-1185) de bezittingen der abdij confirmeert, wordt ook speciale aandacht besteed aan de tienden : van de novales tienden die door eigen handen werden verworven, zal nooit iemand iets mogen opeisen. Hetzelfde bevestigt ook paus Clemens IV (1265-1268) in 1263 bij een gelijkaardige bulle.

Het is duidelijk dat vele heren, die in het bezit gekomen waren van tienden, zo maar niet afstand deden van de bron der inkomsten. Maar hoe traag de leken ook reageerden, feit is dat de abdij in de 13e eeuw vele tienden ontving.

De tienden zelf kunnen in twee reeksen ingedeeld worden. Men heeft oude en nieuwe tienden enerzijds en anderzijds de volle en de smalle of kleine tienden. Het kriterium van de eerste klassificatie is de datum waarop de grond in kultuur werd gebracht. Een stuk grond dat voor de eerste maal ontgonnen of terug bewerkt wordt na een zeer lange tijd, noemt men nieuwe tiende **(decima novalis).** Derge-

(12) Bij elke oorkonde staat genoteerd: «Sine persona...».

(13) E. DE MOREAU: Histoire de l'église en Belgique des origines aux débuts du XX siècle, Brussel, 1946, dl. III, p. 376.

(14) Bij al die oorkonden staat vermeld: «sine persona sed cum obsoniis».

(15) A. DE PORTEMONT, o.c., dl. II, p. 443-444.

lijke tienden komen zelden voor in de oorkonden der abdij; meestal betreft het oude tienden. Vergeet men hierbij niet dat de Benedictijnen zich niet speciaal toelegden op het ontginnen van nieuwe landbouwgronden, in tegenstelling met de Norbertijnen (16).

De tweede indeling berust op een onderscheid van vruchten. Al de landbouwprodukten, speciaal alles wat halm of stengel heeft, behoort tot de grote of volle tienden, terwijl de kleine tienden sommige veldgewassen van minder belang, groenten en vee omvatten (17).

Jaar	Plaats	Herkomst	Omschrijving
1196	St.-Maria-Lierde		verdeling der tienden tuss. abdij en pastoor
1208	Geraardsbergen	Ingelbertus, heer van Edingen	duas garbas decime totius parochie
1210	Denderhoutem	Balduinus van Wella	duas garbas decime
1214	Overboelare	Johannes de Hunneghem	duas garbas decime duodecim bonariorum
1214	Overboelare	Gervasius miles	duas garbas decime
1214	Overboelare	Gerardus Hunebeke	quandam partem decime
1218	Denderhoutem	Willem van Oudenhove	de quarta parta decime
1220	St.-Maria-Lierde	Gerardus de Hallud	totam decimam
1224	Schendelbeke	Egidius de Loch	duas garbas decime novem bonariorum terro
1224	Denderhoutem	Amekinus van Aalst	totam decimam
1224	Thoricourt	Abdij van Cambron	de duabus partibus decime viginti unum bonarios
1125	Aspelare	Balduinus de Wazeberghe	totam deciman
1231	St.-Martens-Lierde		decimam XV bonariorum terre
1232	St.-Maria-Lierde	Abdij van St.-Denain	duabus partibus decime in triginta circiter bonariis terre
1233	Ophasselt	Sigerus de Hallud	duas garbas decime de quattuor viginti et undecim bonarium terre

(16) E. SOENS: Het domein der Norbertijnerabdij van Ninove, in: Analecta Premonstratensia, dl. IV, 1928, p. 284.

(17) P. VIARD: Histoire de la dîme ecclésiastique dans le royaume de France au XIIe et XIIIe siècle (1150-1313), Parijs, 1912, p. 26.

1236	St.-Martens-Lierde		decimam XI iornariorum terre
1236	St.-Martens-Lierde		decimam viginti bonariorum terre; uno iornario minus
1236	Everbeek	Abt Walterus	de abt schenkt aan het convent tienden
1236	Heldergem	Walterus van Latem	omnes decimas
1245	Bever	Gautier Bloewars	duas garbas decime quattuor bonariorum terre
1260	Berg	Hendrik, hertog van Brabant	patronatus novalium decimarum
1268	Hemelveerdegem	Gerard, heer van Viane	omnes decimas (260 libra)
1271	St.-Maria-Lierde	Raso van Liedekerke	omnes decimas
1272	St.-Maria-Lierde	Margareta, gravin van Vlaanderen en Henegouwen	omnes decimas
1274	Thoricourt		decimas
1282	Impe	Goswinus, heer van Erpe	decimas
1284	Pollare Leuve of Teuve		oude en nieuwe tienden

Uit de lijst blijkt onmiddellijk dat het huis van Boelare ook hier de voornaamste schenker is. Het is toch eerst de heer van Edingen, Ingelbertus, die al zijn tienden welke hij bezit te Geraardsbergen, afstaat (18). Behalve Balduinus van Welle zijn Teodoricus, heer van Rasenghem, Joannes de Huneghem, Gervasius miles, Gerardus de Hunebeke, Willem van Oudenhove, Egidius de Loich, Amekinus van Aalst en Balduinus de Wazebeghe, allen leenmannen van Aleidis van Boelare.

Nadat geruime tijd de giften van tienden ophielden en de abdij zelf genoodzaakt is tienden te verkopen, schenken Hendrik, hertog van Brabant, Geraard, heer van Viane, Raso van Liedekerke (19) en Goswinus van Erpe opnieuw tienden aan de abdij.

De aanleiding voor het schenken van tienden is over het algemeen het bezoek van een abt, een zware ziekte of ook het oud worden (20).

(18) E. PRUDHOMME: Englebert II, seigneur d'Enghien et l'abbaye de St.-Adrien de Grammont, in: Annales du cercle d'archeologie d'Enghien, 1884, dl. II, p. 163.

(19) Raso van Liedekerke was gehuwd met Aleidis, dochter van de heer van Boelare. Zie: R. VAN LIEDEKERKE: Les Rases. La maison de Gavere et de Liedekerke, Brugge, 1961, p. 274.

(20) P. VIARD, o.c., p. 95.

Soms zijn bepaalde leken er zich van bewust dat de tienden niet aan hen, maar wel aan de abdij toekomen, zoals bijvoorbeeld Ingelbertus, heer van Edingen en Joannes van Huneghem.

Vele heren schenken tienden voor hun zieleheil, evenals voor dat van hun ouders of verwanten, of ook voor de vergeving van hun zonden (21).

Heeft de abdij aldus, voornamelijk in de 13e eeuw, heel wat tienden ontvangen, dan toch zal zij er ook veel verkopen.

Elke schenker — of hij nu een leek of geestelijke is — moet een bepaald deel ervan, de zogenaamde **portio congrua**, aan de pastoor geven. Hoewel de hoeveelheid nooit vast bepaald was, bedroeg die **portio congrua** toch een derde van het ganse tiende, zodat men zelf meestal slechts over twee derde beschikte (de **duabus garbis decime)**. Bij het overmaken van tienden aan de abdij worden ook regelmatig de twee delen vernoemd.

Dat ook hier de verdeling op gelijke wijze geschiedt, bewijst een oorkonde van 1196. Daarin werd een akkoord gemaakt tussen de pastoor van St.-Maria-Lierde, wiens parochie onder het patronaat stond der abdij, en de abdij aangaande de offeranden, de grote en de kleine tienden. Voortaan krijgt de abt van de grote tienden twee delen en de pastoor het derde. Een gelijkaardige verdeling geldt ook voor de kleine tienden.

Tienden van Everbeek, die voorheen in het bezit waren van de abt alleen, schenkt hij in 1236 aan de monniken van het convent, op voorwaarde dat zij zorgen voor het jaargetijde van Walterus, pastoor van Overboelare (22). Door een beroep te doen op paus Clemens IV (1265-1268) kan de abdij zich onttrekken aan de eis van Lodewijk IX, koning van Frankrijk, om een bepaald deel der tienden (de Siciliaanse tienden) af te geven. Lodewijk eiste namelijk van al de kerkelijke goederen in zijn gebied tienden om het koninkrijk Sicilië te steunen. Ook al behoorde de abdij tot het bisdom Kamerijk, dan toch kon zij zich aan deze eis onttrekken, omdat Geraardsbergen deel uitmaakte van Rijksvlaanderen en dus niet afhankelijk was van Frankrijk (23).

In 1284 komt de paus opnieuw de abdij ter hulp, wanneer een geschil ontstaat nopens de perceptie der tienden in de dorpen van Pollare en Teuve (een niet te localiseren plaats). Toen stelde Martinus

---

(21) Passim: «pro salute anime mee et antecessorum meorum» en «in remissionem nostrorum peccatorum».

(22) RAR., De Stadshandvesten van Geraardsbergen, nr 11: «W... abbas Geraldimontensis... contulimus ipsi conventui quidquid ecclesia nostra possedet et habet in parochia de Eversbeke sive sit terra sive decima seu redditis... et mediante dicta collatione dictus conventus tenetur anniversarium Walteri condam de Boulario superiori perpetuo celebrare». Blijkens deze oorkonde wordt reeds in de abdij onderscheid gemaakt tussen het bezit van de abt en dat der monniken. Een volledig overzicht ervan is nog niet mogelijk in de 13e eeuw, wel in de 14e eeuw, wanneer namelijk al de bezittingen opgesomd worden.

(23) RAR., St.-Adriaansfonds Geraardsbergen, nr 29.

IV (1281-1285) een aartsdiaken en een kanunnik van Reims aan om een regeling te treffen aangaande die tienden. Wat de uitslag hiervan was, delen de oorkonden ons niet mede. Onbekend zijn eveneens de personen die aangeduid werden om de tienden in de dorpen te innen.

Art. II. — DE VORMING VAN HET DOMEIN.

Wat men onder het domein verstaat, werd in het vorig artikel beschreven. Op welke wijze nu is de abdij eigenaar geworden van deze goederen ?

§ 1. — DE GIFTEN.

Wat de abdij in vrije gift, **«in puram elemosinam»**, ontvangen heeft kan onderverdeeld worden in twee reeksen : voorwaardelijke en onvoorwaardelijke giften.

A) In de eerste reeks zijn vooreerst de schenkingen bevat, verkregen langs testamenten.

Jaar	Schenker	Bedrag
1245	Gerard, heer van Viane	4 libra
1249	Guillelmus, heer van Delavorst	20 solidi (24)
1258	Sigerus, priester van Idegem	9 libra (25)
1274	Margareta, gravin van Vlaanderen	100 solidi
1294	Aleidis van Harnas, vrouw van Raso X	1 mud haver (26)
1298	Gwijde, graaf van Vlaanderen	8 libra (27)

Wanneer zowel de gravin als de graaf van Vlaanderen hun testament opmaken, dan schenken zij aan de zwarte monniken, **«les moines noirs»**, van Geraardsbergen een gift van negen en acht libra. Opvallend is dat daarentegen de abdij bij het testament van Aleidis, vrouw van Boelare, niet meer de eerste plaats inneemt en dat de gift zeer gering blijft : **«unum modum avene»**. Ligt hier reeds het begin van het conflict dat in 1296 scherpere vormen zal aannemen, tussen de abdij en het huis van Boelare ?

Algemeen beschouwd blijkt dus dat testamenten geen voorname bron van inkomsten waren.

Zonder voorwaarde worden voornamelijk de tienden geschonken. Op een totaal van zeventien zijn er twaalf die als **«puram elemosinam»** vermeld staan. Het grootste aantal der weiden, bossen en land-

(24) RAR., Fonds der abdij te Ninove, supplementen : dit is een niet geïnventarieerde en niet genummerde oorkonde.

(25) DEPARTEMENTAAL ARCHIEF (Nord) te Rijsel, Fonds «Chambre des comptes à Lille», reeks B, nr 445.

(26) J.J. DE SMET : Recueil des chroniques de Flandre, 1841, dl. II, appendix.

(27) DEPARTEMENTAAL ARCHIEF (Nord) te Rijsel, Fonds «chambre dés comptes à Lille, reeks B, nr 449.

bouwgronden werden in dezelfde voorwaarden aan de abdij afgestaan, evenals wellicht de giften van Robrecht, graaf van Vlaanderen en Stefanus van Boelare.

B) De tweede reeks giften omvat schenkingen, waaraan een tijdelijke of een geestelijke voorwaarde verbonden is.

Tijdelijke voorwaarde : vier giften van tienden. Aan een schenker zal de abdij, voor tienden te innen op twaalf bunder grond, jaarlijks negen Vlaamse libra betalen. Wanneer een leenman van de heer van Boelare tienden schenkt, welke de abdij kan heffen op negen bunder grond, dan zal zij slechts één denier betalen. Aan de abdij van St.-Denain moet men voor tienden, te innen op dertig bunder grond, jaarlijks een **marcha** betalen, dit is drieendertig solidi en vier denieren. Voor zeven bunder weide is de abdij een cijns verschuldigd van zeven denieren die te betalen zijn met Pasen.

Geestelijke voorwaarde : op het gehel van schenkingen gedurende meer dan honderd jaar zijn er slechts vier bekend, waaraan een geestelijke voorwaarde verbonden is. Wanneer Ingelbertus zijn tienden afstaat in 1208, maken de monniken hem deelachtig aan alle weldaden. Een dergelijke voorwaarde komt nochtans meer voor onder de vorm van mis lezen : zo bijvoorbeeld bij de schenking van zes bunder grond door de graaf. Na zijn dood zullen ze, als vergoeding voor zijn weldaad, jaarlijks een mis celebreren. Een zeldzame voorwaarde is verbonden aan de gift van het hof te Silly. De abdij is verplicht een kapel ter plaatse te onderhouden en er een mis te lezen voor de zielerust der overleden voorouders. Een mis velebreren vraagt ook Waterloos Collart als hij twee bunder grond schenkt aan de abdij.

§ 2. — KOOP EN VERKOOP.

Een tweede manier om in het bezit te komen van goederen is de koop of verkoop. Zelden echter heeft de abdij haar domein hierdoor weten uit te breiden. Meestal was zij genoodzaakt gronden te verkopen, zodat haar bezittingen verminderen.

1. VERKOOP.

Aan de abdij van Cambron verkoopt abt Theodoricus ongeveer éénentwintig bunder GROND, gelegen te Duremont (Thoricourt). Reeds van oudsher was deze grond bezit van Geraardsbergen. Aangezien rond de eeuwwisseling, 1200, Stefanus een vierde van een **villa,** gelegen te Thoricourt, aan de Sint-Adriaansabdij schonk, betreft dat wellicht de verkoop van deze **villa.** Omdat de abdij eveneens tienden erop inde zal ze van Cambron jaarlijks twaalf denieren betalen. Hetzelfde jaar werd de verkoop nog geconfirmeerd door Godefridus, bisschop van Kamerijk. De tweede abdij, aan wie Geraardsbergen bezittingen verkoopt, is de Sint-Maartensabdij van Doornik. Deze laatste wil namelijk haar oorspronkleijk bezit herstellen. Hiervoor geeft de bisschop opdracht aan de deken van Geraardsbergen, al de tienden op te sommen welke de abdij had in Sint-Martens-Lier-

de. Van dat dorp had zij in 1189 het altaar gekregen (28). Van de Sint-Adriaansabdij koopt zij nu de TIENDEN van vijftien bunder grond terug voor de prijs van vijftien libra. Dat blijkt nochtans onvolledig te zijn, want in 1296 wordt een uitvoeriger omschrijving gegeven der tienden. De abdij moet nu ook de tienden, te heffen op elf roeden grond en twintig bunder afstaan (29). Daarvoor betaalt de Sint-Maartensabdij twintig Vlaamse solidi. Het jaar daarop echter worden de bezittingen te St.-Martens-Lierde nogmaals herzien en weer moet de abdij tienden, te heffen op vijfentwintig bunder grond, waarvan er vijftien gelegen zijn te St.-Martens-Lierde zelf en tien te Vloesberg, verkopen. Dit aan de prijs van vijfentwintig Vlaamse libra.

In totaal heeft de Sint-Adriaansabdij, op tweeenvijftig jaar, tienden te heffen op een geheel van tweeenzestig en half bunder, verkocht, wat zeer aanzienlijk is. Een weinig later, in 1242 (30), wordt de reeks voortgezet door drie bunder grond, gelegen te Okegem, aan de abdij van Ninove te verkopen. Drie jaar later verkoopt de abdij tienden, te heffen op vier bunder grond, aan de abdij van het Heilig Kruis te Kamerijk (31). Hierbij is echter niet vermeld welke de tegenprestatie, de vergoeding, ervan is. Op het einde der 13e eeuw, in 1292, ziet de abdij zich genoodzaakt twaalf roeden WEIDE te verkopen aan het stedelijk hospitaal. Deze weidegrond lag te Overboelare. Aangezien slechts in 1096 bezittingen in dat dorp aan de abdij werden geschonken, is het niet uitgesloten dat deze weide vroeger deel uitmaakte van de grafelijke schenking (32).

2. KOOP.

Gelukkig kon de abdij ook goederen kopen. Hoewel in de oorkonde vermeld staat dat een leenman van Aleidis bij wijze van aalmoes TIENDEN schenkt aan de abdij, dient deze zogenaamde gift beschouwd te worden als een aankoop. Immers, de abdij moet aan die leenman, voor tienden te innen op twaalf bunder grond, negen Vlaamse libra betalen (33).

Nadat Margareta gravin van Vlaanderen (1244-1278), de baljuw van Geraardsbergen had aangesteld om een verkoop te regelen, doen Gerard, heer van Viane en zijn echtgenote Maria, in 1268, afstand van al hun tienden te Hemelveerdegem. Het aantal bunders waarop deze

(28) A. D'HERBOMEZ: Chartes de l'abbaye de Tournai, in: Collection de chroniques belges inédites, 1898, dl. I, p. 397, nr 365.

(29) IDEM, o.c., p. 465, nr 433.

(30) RAR., Fonds der abdij te Ninove. In een niet geïnventariseerde en genummerde oorkonde der afdeling supplementen: «Vendidimus pretera tria bonaria terre et parum plus vel minus iacentis in parochia de Ockengem... receptis... bonariis viginta libras».

(31) DEPARTEMENTAAL ARCHIEF (Nord) te Rijsel, Fonds «Clergé Séculier» nr 97: «G. abbas de Geraldimonte totius que conventus... notum facimus tenere... quod nos... duas garbas decime quattuor bonarios te terre... dicte ecclesie... contilimus».

(32) RAR., Fonds van het O.-L.-V.-Hospitaal te Geraardsbergen, nr 30 bis.

(33) St.-Adriaansfonds Geraardsbergen, nr 16.

tienden konden geind worden is niet bekend, maar wel de verkoopsom ervan : deez bedroeg 260 Vlaamse libra, wat op een grote hoeveelheid grond moet wijzen (34).

In 1281 bevestigde Gwijde, graaf van Vlaanderen (1278-1305) de verkoop van een LEENGOED, gedaan door Goswinus van Erpe, voor de som van zestien libra (35). Ook hier is de oppervlakte niet gekend. Wel echter bij een volgende koop : achttien bunders en vijftien roeden BOS verkoopt opnieuw de heer van Viane in 1292 aan de abdij (36).

Van de RENTEN, die de abdij verwierf, werden de meeste aangekocht. Voor zeven mud graan en achtentwintig kapoenen betaalde de abdij aan Aleidis dertig libra en tien solidi. Het bedrag verschuldigd aan haar zoon Philippus, voor zeven mud haver en een razier, is nochtans niet gekend. Tenslotte ontvangt zij voor twaalf Vlaamse denieren een rente op een **mansus** (37).

§ 3. — RUIL.

Ook door verwisseling van gronden zal het geheel der goederen een ander uitzicht krijgen.

Een eerste maal wordt landbouwgrond verruild in 1242. Dan verwisselt Gerardus, abt van Geraardsbergen, vier bunder grond, waarvan er drie en half gelegen zijn te Okegem en een halve te Denderhoutem, met de abdij van Ninove tegen vier bunder te Iddergem (38). Waarom deze ruiling plaats greep staat niet vermeld, wel echter voor de volgende : Omdat vruchtbare landbouwgrond (een halve bunder groot) niet degelijk kan bewerkt worden, tenzij door schade aan te brengen aan de aanpalende grond en dit een twist uitlokte met de eigenaar ervan, nl. de abdij van Cambron, besloten Walterus, bisschop van Kamerijk, en Theodoricus, abt van Geraardsbergen, dit stuk aan de abdij van Cambron te schenken, in ruil voor een even groot stuk grond dat te Thoricourt gelegen was (39).

BESLUIT.

In zoverre de bronnen het toelieten, hebben wij gepoogd enigzins een overzicht te geven van de ekonomische toestand der abdij gedurende meer dan 200 jaar. Hierbij kan men verschillende perioden on-

(34) IDEM, nr 25. Achteraf schijnt hieromtrent betwisting te zijn geweest, want een maand later zijn de verkopers verplicht de overdracht formeel te bevestigen voor de officialis van Kamerijk.

(35) IDEM, nr 34.

(36) CARTULARIUM, fol. XXIIv.

(37) RAR., St.-Adriaansfonds Geraardsbergen, nr 28.

(38) IDEM, Fonds der abdij te Ninove. Niet genummerde en niet gekatalogeerde oorkonde der supplementen. Zie eveneens het CARTULARIUM fol. XVIIIv en XIXr, waar de oorkonde vermeld staat betreffende deze ruil, maar dan verleend door Robertus, abt van Ninove.

(39) J.J. DE SMET, o.c., dl. II ,p. 863.

derscheiden naargelang de aanwinsten. Deze concentreren zich voornamelijk in twee perioden :

— de eerste begint met de stichting der abdij in 1081;

— de tweede in de eerste helft der 13e eeuw; deze laatste periode zelf is voorafgegaan door een overgangsperiode van dertig jaar.

1) In de eerste periode (vanaf de stichting tot ong. 1149) leggen Robrecht II, graaf van Vlaanderen en Stefaan, heer van Boelare, de grondslag van de bezittingen. Door de schenking van twee mansi en enkele bunders grond hebben de monniken in hun onmiddellijke nabijheid een goede bron van inkomsten. Belangrijker nochtans zijn de giften van Stefaan. Door het verlenen van **villae** en landbouwgrond vormt de heer van Boelare de grondslag van de zich later ontwikkelende landbouwdomeinen te Vollezele, Thoricourt, Schendelbeke en Denderhoutem. Als grondslag van verdere uitbreiding dient ook het verwerven van de achttien altaren, allen geschonken door de bisschoppen van Kamerijk. Aldus heeft de St.-Adriaansabdij mogelijkheid om te bestaan. Na de schenking van het laatste altaar in 1149, is er gedurende meer dan vijfentwintig jaar geen enkel teken van uitbreiding waar te nemen. De reden hiervan kan bij gebrek aan bronnen niet nagegaan worden : was de innerlijke structuur oorzaak ervan of had de abdij te kampen met uitwendige factoren zoals de stad, de heren van Boelare of de strijd tussen Vlaanderen en Henegouwen ? Wat ook de reden is, na deze periode verbetert de ekonomische toestand langzaam, om dan, gelijklopend met de Sint-Maartensabdij van Doornik, een tweede expansie te kennen, met de jaren 1210-1230 als hoogtepunt.

2) Door de schenking van twee **curtes** op het einde der 12e eeuw, wordt het vertrekpunt gegeven voor nieuwe schenkingen. Dank zij vooral het huis van Boelare met Aleidis en haar zonen Michael en Philippus, het huis van Trasegnies en andere minder belangrijke heren, heeft de abdij een maximum aan uitbreiding.

Vanaf 1240 is er opnieuw een daling waar te nemen en dit tot rond 1270. Opmerkelijk is dat vooral na de dood van Aleidis in 1239, de giften en aankoop van gronden, tienden en renten gevoelig daalt. Langzamerhand herneemt de abdij zich en heeft ze reeds rond de jaren zeventig allerlei inkomsten. Vermeerdert van dan af haar bezit, dan is er toch een wijziging ingetreden in de manier waarop de aanwinsten geschiedden : vroeger, hetzij in de stichtingsperiode, hetzij in de eerste helft der 13e eeuw, was het merendeels dank zij de giften, met of zonder voorwaarde, doch zelden door aankoop. Op het einde der 13e eeuw is het juist andersom : meestal door aankoop en zelden door schenkingen. Minder en minder kan de abt beroep doen op de vrijgevigheid der edelen uit de omgeving. Wil de abdij haar ekonomisch bedrijf vermeerderen, dan moet zij daarvoor zelf betalen.

Bij het overzicht der verkopen is gebleken dat deze kunnen gesitueerd worden in twee perioden : de eerste helft der 13e eeuw en het laatste kwart van de 13e eeuw. De eerste reeks verkopen geschiedde omdat de Sint-Maartensabdij van Doornik al haar tienden,

die in de loop der tijden andere, onwetmatige eigenaars kenden, terug in eigendom wilde nemen. De Sint-Adriaansabdij was nu ook in het bezit gekomen van dergelijke tienden, zodat ze genoodzaakt wordt al deze tienden af te staan. Minder belangrijke goederen worden verkocht omdat ze zeer ongunstig gelegen waren. Eén verkoop geschiedde noch omwille van de druk van buiten uit, noch wegens de slechte plaats, maar omdat de abdij in nood was **(propter neccessitatem nostram vendidimus).** Indien die nood werkelijk groot was, dan volstond zeker niet de verkoop van slechts tien à twaalf iornales of drie à vier bunder weide. Nochtans maken geen andere oorkonden gewag van een krisis. Was die nood dan toch niet zo omvangrijk ?

Anderzijds zijn er heel wat elementen, die geen gunstige invloed kunnen gehad hebben op de abdij gedurende de tweede helft der 13e eenuw. Dan namelijk komen op het budget allerlei speciale uitgaven. Aan een priester van Geraardsbergen, Johannes genaamd, die reeds **artes liberales** studeert en zich verder specialiseert in de studie van teologie en geeneskunde, moet de abdij van de paus in 1269 een beneficium schenken, opdat deez zich verder zou kunnen bekwamen (40). Door een beroep te doen op paus Clemens IV kan de abdij zich onttrekken aan de eis van Lodewijk IX, om de «Siciliaanse tienden» aan hem af te staan. Wanneer vervolgens de graaf van Vlaanderen de Dender wil kanalizeren, dan worden de onkosten verdeeld tussen de heren, de steden en de kloosters, die er rechtstreeks bij betrokken zijn. Hiervoor beloopt het bedrag voor de abdij van Geraardsbergen honderd libra (41).

Moeilijk kan nagegaan worden in hoeverre het protest tegen de keizerlijke beslissing, in 1281, nadelig was voor de abdij.

Niet duidelijk is eveneens de invloed van de oorlogen welke in deze periode ontstonden tussen Vlaanderen en Henegouwen. Of heeft de noodtoestand, waarvan sprake in de akte van 1292, juist op deze feiten betrekking ? Wat echter ook de reden weze, in 1294 kan de abdij zich niet onttrekken aan de oorlog in Vlaanderen, want dan moet ze aan de graaf, samen met al de andere geestelijke instellingen, honderd libra betalen, ter verdediging van onze kusten (42).

Ondanks al deze minder gunstige omstandigheden, weet de abdij haar eigendom uit te breiden op het einde der 13e eeuw, zij het dan ook meestal door aankoop en minder door schenking.

---

(40) J. GUIRAUD : Les registres d'Urbain VI (1261-1264), Recueil des bulles de ce pape, in : Bibliothèque des écoles Françaises d'Athènes et de Rome, 1900, dl. III, p. 415, nr 2463.

(41) RAR., Fonds der Stadshandvesten van Geraardsbergen, nr 621.

(42) CH. PIOT : L'armement des côtes en Flandre en 1294, in : Compte rendu de la commission royale d'histoire en Belgique, 1883, 4e reeks, dl. XI, p. 169-178.

Hoofdstuk IV
DE BETREKKINGEN MET ANDERE ABDIJEN

Niet alleen om als getuige bij een overeenkomst op te treden, maar ook om geschillen bij te leggen, komt de abt van Sint-Adriaan met andere abdijen in contact. Die twistpunten kunnen van allerlei aard zijn, moeilijkheden tussen de schenker en een abt, het ontvreemden van goederen of ook gezamenlijk optreden tegen een gemeenschappelijke vijand. De vraag dient gesteld te worden in welke mate de abt van Sint-Adriaan bij dergelijke problemen betrokken was.

Anderzijds zoeken de meeste kloosters contactname via de gebedsbroederschappen, vooral met ver verwijderde kloostergemeenschappen.

Art. I
OPTREDEN DER ABTEN IN ANDERE OORKONDEN

Een Benedictijnerabdij is onafhankelijk, dat wil zeggen dat zij niet met andere verbonden is door een speciale band. De abdij staat ook niet onder het plaatselijk gezag maar onder het gezag van de paus. In pauselijke kringen zal men wel aansturen op een nauwere samenwerking der abdijen van een zelfde orde, maar toch blijft het klooster zelfstandig. Dat wil nochtans niet zeggen dat de Benedictijnerabdij geen contact zal zoeken met de andere, hetzij rechtstreeks, nl. door gebedsbroederschappen, hetzij onrechtstreeks door aankoop, ruiling of schenking van gronden.

Aan de hand van de bronnen zal hiervan een overzicht gegeven worden, om aan te tonen met wie de Sint-Adriaansabdij het meest in contact is geweest en welke de aard van die samenwerking was.

Regelmatig wordt bij het verlenen van een oorkonde, een getuigenlijst als bewijskracht van de genomen beslissing gevoegd. Zowel bisschoppen, seculiere priesters als abten, monniken en plaatselijke heren tekenen hierbij de oorkonde. Zo ook de abten van Geraardsbergen, wier getuigenis vooral in de eerste jaren van belang is, omdat dit slechts de enige bron van inlichting is. Als getuige treden de abten op voor de abdij van Gent, Affligem, Liessies en Ename. In de loop van de 12e en 13e eeuw is dat nochtans zeldzaam, terwijl in de 13e eeuw de abten optreden voor het Hospitaal te Geraardsbergen, de abdijen te Ename en te Ninove.

Niet alleen als getuige, doch ook voor het verlenen van vidimi betreffende oorkonden van Lessen wordt ook op de abt beroep gedaan. Belangrijker is echter zijn optreden als hij aangesteld wordt hetzij door de paus, hetzij door de bisschop, om een geschil te regelen, dat gerezen is tussen de abdij en een heer. Zo krijgt de abt in 1246 opdracht van de paus al de goederen die door de plaatselijke heren werden ontvreemd aan de abdij van Affligem, terug aan de oorspron-

kelijke bezitter te schenken (43). Als gevolg van de vraag door een bisschop, stelt de abt een enquête in, betreffende de goederen der Norbertijnerabdij te Ninove. Ook deze goederen werden door heren aangevallen. De abt voert de enquête uit in 1292, welke dan door de bisschop in 1294 bekrachtigd werd. Geschillen regelt de abt ook met het plaatselijk hospitaal, met de abdij van Ename en Gent. Bij al de hier vermelde gevallen handelt de abt steeds als derde persoon; nooit ging het om een feit tussen de abdij van Geraardsbergen en een andere geestelijke instelling. Het meest kwam zij nochtans in kontakt met andere abdijen door ruil, verkoop of schenking van goederen. Zo eenmaal met Gent betreffende de schenking in 1236 en met de abdij van het H. Graf te Kamerijk. Deze blijven echter abdijen die van weinig belang zijn geweest voor Geraardsbergen.

Met de abdij van Cambron was er wel een intens kontakt : landbouwgronden werden aangekocht of verruild, tienden afgestaan en geschillen bijgelegd, terwijl de abdij van Cambron op haar beurt renten diende te betalen.

Nog meer met Geraardsbergen verbonden is de abdij van Ninove. Dit door het betalen van renten, ruilen en verkopen van landbouwgronden. Het meest kwam hun gezamenlijk optreden tot uiting in acties van groot belang; zo betreffende de kanalizering van de Dender, de protesten van de Vlaamse geestelijkheid tegen de keizer en de koning en tenslotte de oorlogen in Vlaanderen.

Het zijn dus niet de Benedictijnerabdijen, waarmee de Sint-Adriaansabdij het meest verbonden was. Ook al lagen de kloosters van Ename en Affligem niet zover verwijderd, dan toch spelen deze van Cambron (Cisterciensers) en Ninove (Norbertijnen) een voorname rol in de geschiedenis van de abdij. Kan men dit verschijnsel verklaren ? De Sint-Adriaansabdij had in de omgeving van beide kloosters, sinds heer stichting bepaalde goederen (zowel kerkelijke als niet kerkelijke) in bezit. Soms ontstonden moeilijkheden, omdat de eigendommen kerkelijk toebehoorden aan Geraardsbergen, maar wereldlijk niet. Een niet onbelangrijk element dat leidde tot nauwere samenwerking is ongetwijfeld de gemeenschappelijke schenker van goederen. Dank zij vooral het huis van Trasegnies kan de abdij van Cambron verschillende eigendommen verwerven, evenals de abdij van Sint-Adriaan. De heren van Boelare deden hetzelfde voor Ninove en Geraardsbergen. In hoeverre het geografisch milieu bijdroeg tot gemakkelijker verbinding, is moeilijk vast te stellen. Toch mag men niet vergeten dat de abdijen van Cambron, Geraardsbergen en Ninove min of meer op eenzelfde waterwerg, nl. de Dender, gelegen zijn.

Art. II — CONFRATERNITEITEN

Typisch voor een kloostergemeenschap was de verbondenheid met andere abdijen langs de confraterniteiten. Deze confraterniteiten of eenvoudigweg fraterniteiten geheten, hadden oorspronkelijk een louter geestelijk karakter; weldra echter krijgen zij een meer algemene

(43) RAB., Kerkelijk Archief, nr 4629, p. 199.

inhoud en zijn er tijdelijke voordelen aan verbonden. Vooral op het einde van de 12e en begin 13e eeuw worden de voorwaarden vaster omlijnd (44). Juist met deze uitbreiding zijn ook de eerste confraterniteiten van de Sint-Adriaansabdij te situeren. Uitzondering dient nochtans gemaakt te worden voor de eerst gekende confraterniteit, aangegaan in 1207 met het Benediktenessenklooster van Lamspringe (45). Hierin worden slechts geestelijke voordelen vermeld voor beide abdijen : het is vooralsnog een associatie van gebeden en goede werken. Belangrijker en veel ruimer is reeds de volgende gebedsbroederschap, gesloten in 1208 met het Benediktijnerklooster van het H. Graf te Kamerijk (46). Naast de geestelijke verbondenheid, zullen voortaan de abdijen de monniken van het andere klooster ontvangen, alsof ze hun eigen monniken waren. Men zal hen een plaats voorbehouden in het koor en toelating geven om het kapittel bij te wonen. Indien een monnik gestraft en geëxcommuniceerd wordt, zal hij in een ander klooster met waardigheid ontvangen worden, waar hij zal pogen genade te verkrijgen. Elk overleden monnik in de andere abdij heeft recht op dezelfde gebeden, als een eigen lid der abdij (47). Op de eerste dag van de vasten zullen beide kloosters een associatieakte voorlezen en ze verstevigen door een gift van twintig solidi. Deze som kan de abdij van Sint-Adriaan innen op het altaar van Overboelare, dat aan het H. Graf toebehoorde, terwijl deze laatste rechtstreeks van Sint-Adriaan de gift zal ontvangen. Tenslotte doen beide abten een beroep op hun kloosters, opdat deze confraterniteit zou onderhouden worden. Blijkens latere dokumenten is deze oproep door hun opvolgers beantwoord geworden. De nieuwe abten werd gevraagd de dag van hun wijding de gebedsbroederschap te hernieuwen. Blijkens dodenrollen der abdij van het H. Graf werden de overleden monniken van St.-Adriaan nog in 1428 en 1437 opgetekend (48).

(44) U. BERLIERE : Les fraternités monastiques et leur rôle juridique, in : Mémoires d'Académie Royale de Belgique, 1920, 2e reeks, nr XI, p. 7.

(45) Lamspringe (= Lampespringe) is gelegen in het bisdom Hildesheim (Nedersaksen). Noch in de dokumenten van deze abdij, noch in het cartularium van Geraardsbergen is enig spoor van de confraterniteit te vinden. Het origineel is echter bewaard te Ronse, St.-Adriaansfonds, nr 12. In een cartularium nochtans van Hildesheim (uitgegeven door L. HOOGEWEG, Urkundenbuch des Hochstifts Hildesheim und seiner Bischöfe, Hannover-Leipzig, 1905, dl. IV, nr 154, is er een afschrift van een oorkonde aanwezig, waarin een gebedsbroederschap aangegaan wordt in 1303, tussen Lamspringe en Geraardsbergen. Hierin wordt echter geen melding gemaakt van een reeds vroeger aangegane confraterniteit. Noteren we nog dat het origineel van voornoemd cartularium in 1943 te Hannover verbrand was. Voor al deze inlichtingen betreffende Lamspringe dank ik aan de Stadsarchivaris van Hildesheim, Dr. Zoder.

(46) A. DE PORTEMONT, o.c., dl. II, p. 455. Deze oorkonde betreft het deel van een chirograaf, verleend door Hugo, abt van het H. Graf te Kamerijk. Het andere deel, dat werd bewaard te Rijsel, is opgemaakt namens Symon, abt van St.-Adriaan.

(47) DEPARTEMENTAAL ARCHIEF (Nord) te Rijsel, Reeks 4H, Fonds «Bénédictins et Cisterciens», nr 9.

(48) M. BRUCHET : Les rouleaux des morts du S. Sépulcre et de S. Aubert, in : Bulletin de la commission historique du département du Nord, 1914, dl. 30, p. 253 en 308.

Een ander bewijs van de hechte band tussen beide abdijen is het bezoek van de abt van Kamerijk aan Geraardsbergen in 1476 (49). Ter gelegenheid van die samenkomst werd nogmaals de confraterniteit hernieuwd.

Een dergelijke gebedsbroederschap werd ook gesticht met het Benediktenessenklooster van Kortenberg rond het jaar 1225 (50) en in 1229 met het Benediktijnenklooster van Crespin (51). Tevoren had deze laatste abdij een confraterniteit gesticht met he klooser van St.-Ghislain in 1229 werd nu op dezelfde wijze en met dezelfde bepalingen, een associatie aangegaan met Sint-Adriaan. Zowel tijdelijke als geestelijke voordelen worden ook hier uitgestippeld : een monnik die tijdelijk om één of andere reden het klooster verlaat zal als een waardige geestelijke in de andere gemeenschap opgenomen worden. Bij het overlijden van een lid zullen dezelfde gebeden gelezen worden als voor een eigen overleden monnik. Ook deze regels werden onderhouden, want heel wat later, in 1667, zijn nog monniken van Geraardsbergen vermeld in het martyrologium van Crespin.

Wellicht bestond er ook tussen Sint-Adriaan en de Dominiaknen van Gent een confraterniteit (1266), doch dit wordt slechts vermeld in de 17e eeuwse kroniek die, zoals vroeger aangetoond, niet vrij te pleiten is van onjuistheden (52).

ALGEMEEN BESLUIT

In deze artikelenreeks werd gepoogd aan de hand van de nog resterende bronnen een beeld te schetsen van de stichting, de werking en evolutie der Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen vanaf 1081 tot 1302.

Dank zij een uitgebreid onderzoek in de archiefdepots van Ronse met het fonds der Sint-Adriaansabdij, van de stad zelf en het hospitaal, het archief van Brussel, Affligem, Rijsel, het Vatikaan en van Hildesheim, zijn heel wat oorkonden bekend geworden, die nog beter de ontwikkeling van het klooster beklemtonen. Opvallend is dat er vooral in het midden van de 12e eeuw (van 1149 tot 1175) geen dokumenten bewaard zijn, zodat men over de abdij tijdens die periode niets afweet. Talrijker zijn de oorkonden in het laatste kwart der

(49) M. BRUCHET : Une promotion abbatiale à Cambrai en 1476, in : Revue du Nord, 1915, dl. V, p. 47 .

(50) RAB., Kerkelijk Archief, nr 5885, Cartularium der abdij te Kortenberg, nr 20bis. Volgens een oorkonde van 1225 had de abdis confraterniteiten aangegaan met verschillende abdijen, zowel in als buiten het hertogdom Brabant.

(51) E. TRELCAT : Histoire de l'abbaye de Crespin, Ordre de St. Bénoit, Parijs, 1923, dl. II, p. 334.

(52) St.-Adriaansfonds Geraardsbergen, nr 217.

12e eeuw en dan doorlopend tot 1302, met een lichte onderbreking in het midden der 13e eeuw. De bronnen der abdij zijn meestal eenzijdig : uitzonderlijk kan beroep gedaan worden op literaire bronnen. Het zijn vooral de archivarische bronnen die ons veel gegevens boden.

Wat de stichting betreft der abdij, deze is niet volledig nieuw. Reeds lange tijd verbleven de monniken te Dikkelvenne aan de Schelde, waar zij door de invallen der Noormannen verjaagd werden. Toen de streek veiliger was installeerden de monniken er zich opnieuw. maar weldra, wegens de onvoldoende levensvoorwaarden en op aanvrag van de graaf van Vlaanderen, Robrecht II, en de heer van Boelare, Stefaan, bekwam de abt vanwege zijn bisschop Gerard, de overplaatsing naar Geraardsbergen, een pas gestichte stad in Rijks.Vlaanderen, aan de grens van Henegouwen en Brabant.

Of de nieuwe abdij ook te lijden had van de toen algemeen heersende wanorde en invloed van de wereldlijke heersers, kan niet nagegaan worden, evenals in welke mate de abdij de weldoende invloed van de Cluniacenserbeweging mocht ondergaan.

De abdij kon weldra genieten van haar bezittingen (altaren en gronden) te Dikkelvenne, goederen die aangevuld werden door schenkingen van de plaatselijke heren en de Vlaamse graven. Aldus werd een stevige basis gelegd voor haar ekonomisch potentieel.

Bij het overzicht der abten kon niet altijd een juiste ambtstermijn gegeven worden, doch door raadpleging van vele oorkonden in verscheidene fondsen werd bewezen dat de abtenlijst van de 17e en 18e eeuwse kronieken onnauwkeurig en zelfs fout was. Summier bleven de aanduidingen bij de beschrijvingen van hun milieu en van hun afkomst. Eénmaal werd vastgesteld dat een monnik der Sint-Pietersabdij te Gent, abt benoemd werd te Geraardsbergen en dit gedurende meer dan 12 jaar bleef, om nadien te Gent zelf de leiding van het klooster waar te nemen. Waarom en op welke wijze deez benoeming geschiedde, kan niet worden gezegd. Merkwaardig is echter dat gedurende zijn beleid verscheidene oorkonden niet door de abt maar wel door de prior en de monniken ondertekend werden en dat zelfs de prior een oorkonde vergeeft, wat een uniek feit is voor deze periode. De vraag dient dan ook gesteld of de abt wel degelijk in Geraardsbergen verbleef en of hij een plaatsvervanger liet aanstellen.

Behalve over de prior, die regelmatig naast de abt optreedt bij grote beslissingen, is er niets gekend over de monniken in de 12e en 13e eeuw. Dank zij twee getuigenlijsten was het mogelijk een aanduiding te vinden voor het aantal monniken in de 13e eeuw. Hieruit bleek dat er minimum negen monniken aanwezig waren.

Naast de monniken heeft men ook de familia, waarvan vooral de tributarii (cijnsplichtigen) deel uitmaakten. De kennis hiervan bleek vooral op ekonomisch gebied belangrijk. Vermits zij niet alleen een hoofdcijns dienden te betalen maar ook een bepaald bedrag bij het huwelijk of bij het afsterven, waren zij voor de abdij een zekere bron van inkomsten. Dit bleek vooral in het geval, waar een bepaalde heer negenennegentig tributarii aan de abdij schonk.

Groter en belangrijker waren nochtans de inkomsten van het domein. Hoeveel bunder de landbouwdomeinen samen met de gronden, weiden en bossen omvatten, kan niet vastgesteld worden omdat zelden een juiste oppervlakte van het geschonken goed werd gegeven en een inventaris in die periode ontbreekt. Wel kan men, naargelang de aanwinsten, verscheidene perioden onderscheiden. Deze aanwinsten concentreren zich voornamelijk in twee perioden : de eerste begint met de stichting, de tweede in de eerste helft der 13e eeuw. Deze laatste cyclus zelf is voorafgegaan door een overgangsperiode van twintig jaar. De schenkingen concentreren zich vooral rond de eerste giften. De uitbreiding van het domein is bijgevolg niet willekeurig. De manier waarop het domein zich ontwikkelde is verschillend : bij het begin breidt de abdij zich uit dank zij giften, met of zonder voorwaarde en zelden door aankoop, terwijl bij het einde der 13e eeuw het domein der abdij meestal door aankoop en zelden door schenking vermeerderd wordt. Dan ook heeft de abdij allerlei speciale uitgaven, zoals schenking van een beneficum voor een monnik die geneeskunde studeert, dekking der onkosten voor de kanalisatie van de Dender en voor de grafelijke oorlogen. In welke mate nu al deze uitgaven een nadelige invloed hebben gehad op de werking der abdij, kan niet nagegaan worden, doch in een oorkonde vermeldt de abt dat hij verplicht wordt, wegens de noodtoestand, een weide te verkopen.

Ofschoon de Sint-Adriaansabdij, als Benediktijnerabdij, zelfstandig stond tegenover andere abdijen, zoekt zij toch kontakt met andere kloosters en instellingen. Als getuige treden zij op in benediktijner en niet benediktijner kloostergemeenschappen. Een voorname rol kreeg de abt toegewezen bij verscheidene geschillen die gerezen waren tussen kloosters onderling of tussen abdijen en plaatselijke heren : hij was, met andere woorden, een scheidsrechter. Hiervoor wordt de abt zowel door de bisschop of de officialis als door de paus aangeduid.

Het middel om zich te verenigen was nochtans de gebedsbroederschap. In de 13e eeuw werden zulke gebedsgemeenschappen aangegaan met verafgelegen benediktijnerabdijen te Lamspringe (Hildesheim), Kamerijk, Crespin en Kortenberg.

Met de plaatselijke geestelijkheid was er echter niet altijd diezelfde verzoening. Op het einde der 13e eeuw kent de abdij enige moeilijkheden met de Carmelieten die zich in Geraardsbergen wilden vestigen en met de heren van Boelare aangaande bepaalde rechten op een landbouwdomein. Toch is er geen spoor waar te nemen van hevig konflikt tussen de abdij en de parochiekerk, zoals de strijd in de 14e eeuw.

Uit dit algemeen overzicht blijkt duidelijk dat de abdij op geestelijk gebeid een niet weg te denken invloed heeft uitgeoefend op een deel van het Land van Aalst. Met haar bezittingen van landbouwdomeinen, weiden en bossen, tienden en cijnzen en met haar rechten in vele dorpen, heeft de Sint-Adriaansabdij wezenlijk de evolutie bepaald van Geraardsbergen en omgeving.

Wil men de geschiedenis van deze gewesten kennen, dan moet men onwillekeurig het verleden bestuderen van de abdij en, aangevuld met de ontwikkeling van de wereldlijke machten (de stad en de heren van Boelare) in al zijn aspekten, zal het aldus bekomen beeld meer genuanceerd én juister zijn.

Zottegem. G. VAN BOCKSTAELE.

TERECHTGESTELD WEGENS DOODSLAG.

30.5.1620.

Louis Huysman, fs Sampson, geboren te Nukerke, heeft op 10 augustus 1618, wanneer hij met andere jonge mannen terugkeerde van de kermis van Ename, «in de veermeersch te Eyne», deelgenomen aan een vechtpartij en hierbij Joos Devenijn, fs Adriaens, dodelijk gewond met een messteek in de rug. Hij nam de vlucht naar Sluis, waar hij werd gevangen genomen en uitgeleverd.

Hij werd veroordeeld om «ande pilaeren van sgraven casteel up een schavot gheexecuteert te worden metten sweerde» + verbeurdverklaring van zijn goederen.

150 r., v°.

30.5.1620.

Met deze uitspraak was een tragische vergissing verbonden voor de plaatselijke rechtbank van de baronie Eine. Aldaar werd, om diezelfde doodslag, Hans van de Velde ter dood veroordeeld en terechtgesteld (onthoofd). Nu werden de mannen van de wet van Eine, nl. Louis Coppin, baljuw, Guill. van der Meire, Jan de Bie, Guill. Walrave, Charles van Spiere, Arent de Bosschere, Pieter Vincke, Adriaen Baert, Jan van der Straeten, Francis Stalins, Joos de Deckere en Joos van Coppenhole, schepen, voor het gerecht gedaagd en te Gent veroordeeld «te restitueren al tghone hij (= de baljuw) vuyt crachte van de confixatie van 't goet van den voorn. van de Velde bij de voorn. sententie ghedreghen, ontvanghen ende gheproffyteert heeft; mitsgaders de voorn. mannen van leene (= de schepene) over twijsdom (= uitspraak) van de voors. sententie ghestaen hebbende up te legghen ende betaelen alle costen, schaeden ende interesten bij heurl. ter oirsaecke van de selve sententie ghedoocht ende ghesupporteert ende over de ziele van de voorn. Hans van de Velde inde prochiekercke van Eyne te doen celebreren dertich missen, condemnerende voorts elck van de voorn. mannen van leene over heurl. abuijs tot proffyte van haerl. hoocheden inde boete van hondert guldenen» + de proceskosten.

150 v., 151 r.

(Ra. Gent: fonds Raad van Vlaanderen, Register van Criminele Sentencien, nr 8594).

J.D.B.

Muntvondst te Liedekerke
Zeventiende eeuwse munten

In maart 1966 werd door de heer Paul Van den Brande, wonende Pamelstraat 28 te Liedekerke (1), een muntschat ontdekt. De vondst werd verricht in het huis, gelegen Pamelstraat 26, waar bij het graven van een afwateringsgleuf op ongeveer 60 cm diepte een kruik aangetroffen werd die, naast een par takjes palm, 55 zilveren munten inhield.

Dank zij de welwillende medewerking van de heer Constant Veillefon uit Aalst werd het Penningkabinet van deze vondst op de hoogte gebracht. Wij nemen hier de gelegenheid te baat de heer Veillefon onze oprechte dank te betuigen voor de diensten die hij ons en de numismatiek aldus bewezen heeft. Onze dank gaat eveneens naar de heer Van den Brande die bereid gevonden werd de stukken van deze schat voor studie naar het Penningkabinet te laten overkomen.

De 55 stukken van de schat van Liedekerke zijn allen zeventiende eeuwse munten die in de Nederlanden geslagen werden. De verdeling per regering, per provincie en per munttype geeft volgend resultaat :

REGERING	PROVINCIE	MUNTHOF	MUNTTYPE	AANTAL
Albrecht	Brabant	Antwerpen	Patagon	4
en Isabella		Brussel	Patagon	1
(1598-1621)	Vlaanderen	Brugge	Patagon	1
Filips IV	Brabant	Antwerpen	Dukaton	6
(1621-1665)			Patagon	8
		Brussel	Dukaton	2
			Patagon	7
	Vlaanderen	Brugge	Patagon	5
	Doornik	Doornik	Patagon	5
Karel II	Brabant	Antwerpen	Dukaton	2
(1665-1700)		Brussel	Patagon	7
			Patagon	6
	Vlaanderen	Brugge	Patagon	1

Met uitzondering van de vijf Doornikse stukken zijn alle munten van de provincies Brabant en Vlaanderen afkomstig. Gezien de geografische ligging van Liedekerke, aan de grens van Brabant en Oost-Vlaanderen, is deze samenstelling logisch te noemen.

(1) Liedekerke, arr. Brussel, Brabant.

Op numismatisch gebied is deze vondst niet van belang ontbloot daar zij ons een onuitgegeven datum leert kennen voor de Brusselse patagons, aangemunt tijdens de regering van Karel II (1665-1700). Het stuk in kwestie dateert van 1667 en is in de kataloog opgenomen onder het nummer 43.

De rekeningen van de Brusselse Munt vermelden een produktie van 28.458 patagons voor de periode van 12 oktober 1666 tot 29 augustus 1667 terwijl voor de periode van 3 september 1667 tot 12 januari 1669 het slagaantal 29.695 eksemplaren bedroeg voor dit munttype. Er valt evenwel op te merken dat in de rekening van 28 januari tot 11 oktober 1666 geen patagons voorkomen en dat bijgevolg in het aantal 28.458 zowel de patagons van 1666 als die van 1667 begrepen zijn. De ontdekking van de patagon met datum 1667 laat ons toe de lijst der data van de in Brussel geslagen patagons volledig te maken voor de jaren 1666 tot en met 1673. Wijzen wij er tenslotte nog op dat er ook Brusselse patagons gemaakt werden vanaf 1675 tot en met 1685. Hoewel de rekening van 9 september 1673 tot 21 maart 1676 een produktie van 119.673 patagons opgeeft, zou het logisch zijn te veronderstellen dat er ook patagons zouden bestaan met datum 1674. Een dergelijk stuk is evenwel nog niet teruggevonden zodat de onderbreking in de aanmunting van dit munttype vooralsnog moet aanvaard worden.

De oudste stukken van deze muntschat zijn de patagons van de Aartshertogen Albrecht en Isabella (1598-1621). Deze stukken, gekatalogeerd onder de nummers 1 en 2, dragen geen datum. Zij werden aangemunt gedurende de jaren 1612 en 1621. Het meest recente stuk is de Vlaamse patagon van Karel II (1665-1700), die in 1687 geslagen werd. Dit stuk komt in de kataloog voor onder het nummer 55.

KATALOOG

Bij het raadplegen van de kataloog dienen volgende gegevens in acht genomen te worden :

— De referenties worden gegeven naar het werk van de heren Van Gelder en Hoc «Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols, 1434-1713», Amsterdam, 1960. Dit werk wordt vermeld als EVG-H.

— De letters of lettertekens van de omschriften welke niet meer leesbaar waren, worden in de tekst aangeduid door een lege ruimte. Het cijfer dat in die ruimte is aangebracht, geeft het aantal letters of lettertekens aan die ontbreken.

— De letters in vetjes gedrukt, wijzen er op dat deze letters onduidelijk en bijna niet meer leesbaar zijn.

— Het teken [duidt aan dat al hetgeen volgt onleesbaar is. Dit teken staat aan het einde van een omschrift.

— De munten zijn geklasseerd per regering, vervolgens per provincie en munthof.

— Elk aanwezig munttype wordt slechts eenmaal beschreven.

REGERING VAN DE AARTSHERTOGEN ALBRECHT EN ISABELLA (1598-1621)

BRABANT — Munthof Antwerpen — Muntteken : hand (de pijl geeft de richting van de duim aan).

1. Patagon. Zonder datum (aangemunt tijdens de periode 1612-1621). EVG-H 311-1a.
   — Gekruiste staven met in het midden een vuurslag waaraan het juweel van het Gulden Vlies hangt. In het bovenste gedeelte een kroon; links en rechts de gekroonde monogrammen van de aartshertogen.
   «— hand ALBERTVS.ET.ELISABET.DEI.GRATIA
   — Gekroond wapenschild van de aartshertogen omringd door de halsketen van het Gulden Vlies.
   ARCHID.AVST.DVCES.BVRG.ET.BRAB.Z
   Ar; 27,76 g.

2. Patagon. Zonder datum (aangemunt tijdens de periode 1612-1621). EVG-H 311-1a.
   «— hand ALBERTVS.ET.ELISAB(1)T.DEI.GRATIA
   ARCHID.AVST.DVCES.BVRG.ET.BRAB.Z
   Ar; 27,54 g.

3. Patagon. 1616. EVG-H 311-1b.
   «— hand ALBERTVS.ET.ELISABET.DEI.GRATIA
   I6 / I6 ARCH(1)D.AVST.DVCES.BVRG.BRAB.Z^{C}
   Zelfde type als nr. 1, doch de datum staat bovenaan de kroon.
   Ar; 27,38 g.

4. Patagon. 1620 of 1621 (cijfer der eenheden is onleesbaar). EVG-H 311-1b.
   «— hand ALBERTVS.ET.ELISABET.DEI.GRATIA
   I6 / Z(1) ARCHID.AVST.DVCES.BVRG.BRAB.Z^{C}
   Ar; 27,59 g.

BRABANT — Munthof Brussel — Muntteken : engelenkop.

5. Patagon. 1620 of 1621 (cijfer der eenheden is onleesbaar). EVH-G 311-3b.
   engelenkop : ALBERTVS.ET.ELISABET.DEI.GRATIA:
   I6 / 2(1) .ARCH(1)D.AVST.DVCES.BVRG.BRAB.Z^{C}.
   Zelfde type als nr. 3.
   Ar; 27,65 g.

VLAANDEREN — Munthof Brugge — Muntteken : lelie.

6. Patagon. Zonder datum (aangemunt tijdens de periode 1612-1621). EVG-H 311-6a.

   lelie. (1)LBERTVS.ET.ELI**S**ABET.DEI.GRATIA.
   .A**R**CHI.D.AVST.DVCES.B(1)**R**G.ET.CO:FLA.

   Zelfde type als nr. 1.
   Ar; 27,83 g.

REGERING VAN FILIPS IV (1621-1665)

BRABANT — Munthof Antwerpen — Muntteken : hand (de pijl geeft de richting van de duim aan).

7. Dukaton. 1648. EVG-H 327-1b.

   — Borstbeeld van de vorst naar rechts gericht. De vorst draagt een halsstuk.
   I6 hand —» 48.PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.INDIAR.(1)**E**X.

   — Gekroond wapenschild van de vorst, gehouden door twee leeuwen. Het juweel van het Gulden Vlies hangt aan het wapenschild en snijdt het omschrift.
   .ARCHI**D.**(2)**V**ST.DV / X.BVRG.BRAB.Z^{C}.

   Ar; 32,33 g.

8. Dukaton. 1648. EVG-H 327-1b.

   16 hand —» 48.PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.INDI**A**R.REX.
   .ARCHID.AVST.DV / X.BVRG.BRAB.Z^{C}.

   Ar; 32,14 g.

9. Dukaton. 1649. EVG-H 327-1b.

   16 hand —» 49.PHIL.IIII.**D**.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
   .ARCHID.A**V**ST.DV / X.BVRG.BRAB.Z^{C}.

   Ar; 32,44 g.

10. Dukaton. 1662. EVG-H 327-1b.

    16 hand —» 62.PHIL.IIII.D.G.**H**ISP.ET.**I**NDIAR.REX.
    .ARCHID. **AVS**T.DV / X.BVRG.BRAB.Z^{C}.

    Ar; 32,36 g.

11. Dukaton. 1664. EVG-H 327-1b.

    I6 hand —» 64.PHIL.IIII.D.G.HIS**P**.ET.INDIAR.REX.
    .A**R**CHID.AV**S**T.DV / X.BVRG.BRAB.Z^{C}.

    Ar; 32,10 g.

12. Dukaton. 1665. EVG-H 327-1b.

    16 —» hand 65.PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
    .ARCHID.AVST.DV / X.BVRG.BRAB.Z^{C}.

    Ar; 31,04 g.

13. Patagon. 1622. EVG-H 329-1.
— Gekruiste staven met in het midden een vuurslag waaraan het juweel van het Gulden Vlies hangt. In het bovenste gedeelte een kroon; links en rechts de cijfers van de datum.
hand —».PH(1)**L**.IIII(1)**D**.G.HISP.ET.INDIAR.**REX**.
— Gekroond wapenschild van de vorst, omringd door de halsketen van het Gulden Vlies.
.ARCHID.AVST.DVX.(1)VR**G**.BRAB.Z^{C}.
Ar; 27,83 g.

14. Patagon. 1622. EVG-H 329-1.
hand —».PHIL.IIII.**D**.G.HISP.**ET**.INDIA(1).**R**EX.
.ARCHID.AVS**T**.(1)VX.BVR**G**.**BR**AB.Z^{C}.
Ar; 27,71 g.

15. Patagon. 1628. EVG-H 329-1.
hand —» .PHIL.IIII.D.G.H**I**SP.ET.**I**(1)DIA**R**.REX.
.**AR**CHI(2)AVST.DV(1).BVRG.BRAB.Z^{C}.
Ar; 27,96 g.

16. Patagon. 1635. EVG-H 329-1.
hand —».PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.IND**I**AR.REX.
.ARCHID.AVST.DVX.BVRG.(1)**R**AB.Z^{C}.
Ar; 27,76 g.

17. Patagon. 1651. EVG-H 329-1.
hand —».PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.INDIAR.**REX**.
(1)**AR**CH**ID**.**AVST**.DV**X**.BVRG.BRAB.**Z**^{C}.
Ar; 24,77 g.

18. Patagon. 1652. EVG-H 329-1.
hand —».PHIL.IIII.D.(1).HISP.**E**(1).(1)NDIAR.REX.
.ARCHID.AVST.DVX.BVRG.B**RAB.**Z^{C}.
Ar; 27,66 g.

19. Patagon. 1653. EVG-H 329-1.
hand —».P**H**IL.IIII.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
.ARCHID.AVST.DVX.BVRG.B**R**AB.Z^{C}.
Ar; 27,94 g.

20. Patagon. 1656. EVG-H 329-1.
hand —».PHIL.IIII.D.G.HI**S**P.ET.INDIAR.R**E**X.
.**AR**CHID.AVST.DVX.B**VR**G.**B**RAB.Z^{C}.
Ar; 27,66 g.

BRABANT — Munthof Brussel — Muntteken : engelenkop.

21. Dukaton. 1636. EVG-H 327-3b.
    16 engelenkop· 36.PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
    .ARCHID.AVST.DV / X.BVRG.BRAB.Z^{C}.
    Zelfde type als nr. 7.
    Ar; 32,31 g.

22. Dukaton, 1664. EVG-H 327-3b.
    16 engelenkop 64.PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
    .ARCHID.AVST.DV / X.BVRG.BRAB.Z^{C}.
    Ar; 32,24 g.

23. Patagon. 1622. EVG-H 329-3.
    engelenkop .PHIL.IIII.D.G.(2)SP.ET.INDIAR.REX.
    .ARCHID.AVST.DVX.(2)RG.BRAB.Z^{C}.
    Zelfde type als nr. 13.
    Ar; 27,65 g.

24. Patagon. 1633. EVG-H 329-3.
    engelenkop .PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
    .ARCHID.AVST.DVX.BVRG.BRAB.Z^{C}.
    Ar; 27,69 g.

25. Patagon. 1633. EVG-H 329-3.
    engelenkop .PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
    .ARCHID.AVST.DVX.BVRG.BR(2).Z^{C}.
    Ar; 27,54 g.

26. Patagon. 1637. EVG-H 329-3.
    engelenkop .PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
    .ARCHID.AVST.DVX.BVRG.BRAB.Z^{C}.
    Ar; 27,31 g.

27. Patagon. 1652. EVG-H 329-3.
    engelenkop .PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
    .ARCHID.AVST.DVX.BVRG.BRAB.Z^{C}.
    Ar; 27,86 g.

28. Patagon. 1653. EVG-H 329-3.
    engelenkop .PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
    .ARCHID.AVST.DVX.BVRG.BRAB.Z^{C}.
    Ar; 27,72 g.

29. Patagon. 1656. EVG-H 329-3.
    engelenkop .PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.INDI(1)R.REX.
    .ARCHID.AVST.DVX.BVRG.BRAB.Z^{C}.
    Ar; 27,77 g.

VLAANDEREN — Munthof Brugge — Muntteken : lelie.

30. Patagon. 1622. EVG-H 329-6.
lelie.PHIL.IIII.D:G(2)ISP.ET.INDIAR.REX.
.ARCHID.AVST.DVX.**BVR**G.ET.CO:FL.Z^{C}
Zelfde type als nr. 13.
Ar; 27,62 g.

31. Patagon. 1652. EVG-H 329-6.
lelie.P**HI**L.IIII.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
.ARCHID.AVST.DVX.BVRG.CO.FLAN.Z^{C}
Ar; 27,93 g.

32. Patagon. 1652.EVG-H 329-6.
lelie.PHIL.IIII.**D**.G.HIS**P**.E**T**.INDIAR.REX.
.ARC**H**ID.AVST.DVX.BVRG.CO.FLAN.Z^{C}
Ar; 27,90 g.

33. Patagon. 1655. EVG-H 329-6.
lelie.PHIL.IIII.D.G.**HIS**(2)**E**T.INDIAR.REX.
.ARCHID.AVST.DVX.BV**R**G.CO.FLAN.Z^{C}.
Ar; 28,06 g.

34. Patagon. 1664. EVG-H 329-6.
lelie.PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.INDIAR.**R**EX.
.**ARCHID**.AVST.DVX.BVRG.CO.FL**A**N.Z^{C}
Ar; 27,86 g.

DOORNIK — Munthof Doornik — Muntteken : toren.

35. Patagon. 1633. EVG-H 329-9.
toren .P**HI**L.IIII.D.G.HISP.**E**T.INDIA**R**.**R**(1)**X**.
.A**R**CHID.A**VST**.**D**VX. / .BVR(2)DOM.TOR.Z^{C}.
Zelfde type als nr. 13, doch op de keerzijde wordt de legende gesneden door het juweel van het Gulden Vlies.
Ar; 27,83 g.

36. Patagon. 1646. EVG-H 329-9.
toren .PHIL.IIII.D(3)**H**ISP.ET.INDIAR.R**E**X.
.ARCHID.AVS**T**.**DVX**(1) / (1)**BV**RG.(2)M.TOR.Z^{C}.
Ar; 27,93 g.

37. Patagon. 1655. EVG-H 329-9.
toren .PHIL.IIII.D.**G**(2)**I**SP.ET.INDIAR.REX.
(1)ARC**HI**D.AVST.DVX. / .BVRG.DOM.TO**R**[
Ar; 27,82 g.

38. Patagon. 1660. EVG-H 329-9.
toren .PHIL.IIII.D.**G**.**H**ISP.ET.INDIAR.REX.
. ARCHID.AVST.DVX. / .BVRG.DOM.T**O**R.Z^{C}.
Ar; 28,00 g.

39. Patagon. 16?4 (cijfer van de tientallen onleesbaar). EVG-H 329-9.
toren .PHIL.IIII.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
(1)**ARC**HID.AV**S**(1).DVX. / .BVRG.DOM.TOR.Z^{C}.
Ar; 28,06 g.

REGERING VAN KAREL II (1665-1700)

BRABANT — Munthof Antwerpen — Muntteken : hand (de pijl geeft de richting van de duim aan).

40. Dukaton. 1668. EVG-H 348-1a.
— Borstbeeld van de vorst, op jeugdige leeftijd, naar rechts gericht. Datum onderaan het borstbeeld.
.CAROL.II.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX. / I6 hand —» 68
— Gekroond wapenschild van de vorst, gehouden door twee leeuwen. Het juweel van het Gulden Vlies hangt aan het wapenschild en snijdt het omschrift.
.ARCHID.AVST.DV / X.BVRG.BRAB.Z^{C}.
Ar; 32,39 g.

41. Dukaton. 1670. EVG-H 348-1a.
.CAROL.II.**D.G.**HISP.ET.INDI**A**R.REX. / I6 hand —» 70
.**A**RCHID.AVST.DV / X.BVRG.BRAB.Z^{C}
Ar; 32,51 g.

42. Patagon. 1673. EVG-H 350-1a.
— Gekruiste staven met in het midden een vuurslag waaraan het juweel van het Gulden Vlies hangt. In het bovenste gedeelte een kroon; links en rechts de cijfers van de datum.
hand —» .CAROL.II.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
— Gekroond wapenschild van de vorst, omringd door de halsketen van het Gulden Vlies.
. ARCHID.AVST.DVX.BVRG.BRAB.Z^{C}
Ar; 28,14 g.

BRABANT — Munthof Brussel — Muntteken : engelenkop.

43. Patagon. 1667 (datum ontbreekt in EVG-H). Zie EVG-H 350-2a.
engelenkop. CAROL.II.D.G.HISP.(1)T.INDIAR.R**E**X.
(1)**ARC**(3).AVST.DV / X.BVRG.BRAB.Z[
Zelfde type als nr. 42 doch de legende van de keerzijde wordt gesneden door het juweel van het Gulden Vlies.
Ar; 27,87 g.

44. Patagon. 1679. EVG-H 350-2a.
engelenkop .CAROL.II.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
.ARCHID.AVST.DV / X.BVRG.BRAB.Z^{C}
Ar; 27,83 g.

45. Patagon. 1681. EVG-H 350-2a.
engelenkop .CAROL.II.D.G.HIS(1).ET.INDIAR.REX.
.ARCHID.AVST.DV / X.BVRG.BRAB.ZC
Ar; 28,10 g.

46. Patagon. 1682. EVG-H 350-2a.
engelenkop .CA(1)OL.II.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
.A(2)HID.AVST.DV / X.BVRG.BRAB.ZC
Ar; 27,98 g.

47. Patagon. 1685. EVG-H 350-2a.
engelenkop .CAROL.II.D.G.HISP.E(1).INDIAR.REX[
.ARCHID.AVST. / DVX.(3)G.BRAB.ZC
Ar; 28,64 g.

48. Patagon. 1685. EVG-H 350-2a.
engelenkop .(2)R(1)L.II.D.G.HISP.ET.INDIA(2)REX.
ARCHID.AVST.DV / X.(7)AB.ZC
Ar; 28,07 g.

49. Patagon. 1685. EVG-H 350-2a.
engelenkop .CAROL.II.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
.ARCHID.AVST.DV / X.BVRG.B(1)AB.ZC
Ar; 27,96 g.

VLAANDEREN — Munthof Brugge — Muntteken : lelie.

50. Patagon. 1668. EVG-H 350-4a.
lelie .CAROL.II.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
.ARCHID.AVST.DVX.BVRG CO FLAN.ZC
Zelfde type als nr. 42.
Ar; 27,74 g.

51. Patagon. 1669. EVG-H 350-4a.
lelie .CAROL.II.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
.ARCHID.AVST.DVX.BVRG.CO.FLAN.ZC
Ar; 27,72 g.

52. Patagon. 1672. EVG-H 350-4a.
lelie .CAROL.II.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
.ARCHID.AVST.DVX.(1)VRG.CO.FLAN.ZC
Ar; 27,94 g.

53. Patagon. 1673. EVG-H 350-4a.
lelie .CAROL.II.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
.ARCHID.AVST.DVX.BVRG.CO.FLAN.ZC
Ar; 27,96 g.

54. Patagon. 1685. EVG-H 350-4a.
lelie .CAROL.II.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
.ARCHID.AVST.DVX / BVRG.CO.FLAN.Z^{C}
Het juweel van het Gulden Vlies snijdt het omschrift van de keerzijde.
Ar; 28,06 g.

55. Patagon. 1687. EVG-H 350-4a.
lelie .CAROL.II.D.G.HISP.ET.INDIAR.REX.
.ARCHID.AVST.DVX.BVRG.CO.FLAN.Z^{C}
Ar; 27,39 g.

Gezien het meest recente stuk van deze muntschat van 1687 dateert (zie kataloog nr. 55), dient de verstoppingsdatum van deze vondst in dit jaar of weinige tijd later gezocht te worden. In de historische naslagwerken vonden we evenwel geen welbepaalde gebeurtenis die omstreeks de jaren 1687-1688 in de streek van Liedekerke plaats had. Deze periode situeert zich in het begin van de oorlog van de Liga van Augsburg (1688-1697). De geschiedenis leert ons dat in 1688 en in de daarop volgende jaren de Nederlanden enorm te lijden hadden onder de verwoestingen die door de Franse legers aangericht werden. Het lijkt ons bijgevolg logisch aan te nemen dat de muntschat van Liedekerke in de loop van het jaar 1688 aan zijn schuilplaats toevertrouwd werd.

ANDRE VAN KEYMEULEN.

« GEVANGENISBRAECKE » IN DE STREEK VAN RONSE.

14.3.1620.

Adriaen van Maldregem, voor het gerecht van het leen tussen Maarke en Ronne gedaagd, wist op 13.6.1619 uit de gevangenis te ontvluchten.

Omwille van die «vanghenisebraecke» werd hij veroordeeld om in zijn hemd, blootshoofd, met een brandende kaars van 2 ponden, op zijn knieën, het hof en God vergiffenis te vragen, en daarna die kaars te offeren in Sinte Veerlekerk + 200 gulden boete + de proceskosten op beide plaatsen.

184 v°, 149 r°.

(Ra. Gent: fonds Raad van Vlaanderen, Register van Criminele Sentencien, nr 8594).

De bezittingen van de abdij Affligem te Meldert in 1727

Het «Caertenboek» van 1727, in het gemeente-archief van Meldert bij Aalst, bevat 6 kaarten (I-VI), telkens met opgave der percelen in Romeinse cijfers en de oppervlakte in roeden. In een bijgaand register staan de eigenaars en huurders. Hieronder volgen de bezittingen van Affligem, met de eventuele huurder. Op de naam van het perceel volgt de oppervlakte in bunders, dagwanden en roeden.

1. (I, 129), de Achterste Faluynten 5—3—48
2. (I, 130), de Voorste Faluynten 5—0— 0
3. (I, 131), de Antruyenbosch 25—1—18
4. (II, 6), Jan Willems, stuk land op 't veld «de weyde» 1—1—87
5. (II, 11), Peeter Rinckgoodt, stuk land op het «Deeckhautveldt genaempt de Rooweyde» 0—2—72
6. (II, 12), Jan Willems, stuk land op het «Swertlandt» 1—0—62
7. (II, 13), Peeter Rinckgoodt, stuk land op het «Swertlandt» 1—1—97
8. (II, 14), Gillis van Hoebroeck, stuk land op het «Deeckhautveldt» 1—1— 8
9. (II, 26), Gillis van Hoebroeck, stuk land op de «Vijfbunders» 6—1—45
10. (II, 49), Peeter Rinckgoodt en Peeter Goeman, stuk land en bos «genaempt den Holemeersch», waarvan voor Rinckgoodt 3—0—46 en voor Goeman 1—2—23, samen: 4—2—69
11. (II, 53), Pauwel Roodemont, stuk land op «Het Reuken» 0—1—35
12. (II, 59), Pauwel Roodemont, stuk land op «Het Reuken» 0—3— 0
13. (II, 63), Gillis van Nieuwenborgh, het «Berckveldeken» 0—3—54
14. (II, 66), Gillis van Zeebroeck, het «Lochteveldt» 14—0— 6
15. (II, 67), Joos Apelcoen, stuk land op de «Suerenmeerschcauter» 0—1—88
16. (II, 68), Peeter Goeman, stuk land op idem 0—1— 7

17	(II, 81), Peeter Rinckgoedt, stuk land op idem	0—1—10
18	(II, 82), Joos Apelcoen, stuk land op idem	0—1— 8
19	(II, 83), Peeter Rinckgoedt, stuk land op idem	0—3—77
20	(II, 84), Gillis van Zeebroeck, stuk land op idem	0—2—79
21	(II, 85), Joos Apelcoen, stuk land op idem	1—0—40
22	(II, 86), Peeter Goeman, stuk land op idem	1—0—71
23	(II, 87), Gillis van Zeebroeck, stuk land op idem	0—2—44
24	(II, 88), Joos Apelcoen, stuk land op idem	0—1—97
25	(II, 89), Joos van Biesen, stuk land op idem	0—1—94
26	(II, 90), Gillis van Biesen, stuk land op idem	0—0—90
27	(II, 91), Joos van Biesen, stuk land op idem	0—1—53
28	(II, 92), Gillis van Biesen, stuk land op idem	0—1—48
29	(II, 93), Gillam De Nil, stuk land op idem	1—0—68
30	(II, 94), Gillis van Biesen, stuk land op idem	0—0—85
31	(II, 95), Gillam De Nil, stuk land op idem	0—1—19
32	(II, 183), Gillis van Zeebroeck, weide «inde Fauluyn»	2—1—50
33	(II, 184), Gillam De Nil, Jan van Biesen, Gys van Biesen met Joos van Biesen, een weide in de «Faluynten»	0—3— 4
34	(II, 185), Peter Rinckgoodt en Peter Goeman, weide in «Faluynten»; voor Rinckgoodt 0—3—4 en Goeman 0—1—52, samen :	1—0—56
35	(II, 186), Gillis van Zeebroeck, weide in idem	2—2—13
36	(II, 187), Gillam de Bottselier, weide in idem	1—0—69
37	(II, 188), Franciscus de Witte, weide in idem	1—0—57
38	(II, 189), Gillam de Bottselier, weide in idem	0—3—19
39	(II, 190), Weduwe Jan Geertsman, weide in idem	2—0—46
40	(II, 194), Jan de Vis, mulder, «den watermolen in steen, deel landt, oppelocht ende weyde daeraen gheleghen»	2—2—80
41	(II, 207), Peeter de Mol, «de careelweyde»	1—0—29
42	(III, 12), Peeter Crick, stuk land op het «Meirbroeckveldt»	1—2— 2
43	(III, 21), Peeter Crick, stuk land op idem	0—2—30
44	(III, 27), Peeter Crick, stuk land en bos «genaempt het Spechtbroeck»	1—2—70
45	(III, 40), Jan de Bottselier, stuk land op het «Meirbroeckveldt»	0—1—14
46	(III, 44), Peeter Crick, stuk land op «den Boonhoff»	1—0— 0
47	(III, 48½), Mutsereelbosch	6—1— 6
48	(III, 54), «in propertyt eenen bosch genaempt het Spechtbroeck»	1—3— 4
49	(III, 95), Jan de Bottselier, bos op het «Wauveldt»	0—0—89
50	(III, 101), Jan de Bottselier, stuk land op het «Parijsveldt»	0—0—71
51	(III, 149), Peter Crick, stuk land op het «Schepersveldt»	0—3—51
52	(III, 165), Jan Mertens, stuk land met weide op idem	1—1—12
53	(III, 165), Peeter Crick, »thoff te Mutsereel met de weyden wallen bosch ende landt daer aen gheleghen»	6—1—33

54 (III, 176), Franciscus Robyns, stuk land op den «Sollendrisch» 1—0—10
55 (III, 181), Peeter Robyns, stuk land en bos «genaempt de Cempinne» 1—3—34
56 (III, 186), de «molenvyver daer den molen opdryt» 6—2— 0
57 (III, 187), Gillam de Bottselier, het «Meulenveldeken» 1—2— 3
58 (III, 209), Franciscus Robyns, stuk land «den hoogen wyngaert» 3—0—47
59 (III, 210), Peeter Crick, bosken «genaempt den Als» 0—2—60
60 (III, 211), Hendrick Jacobs, stuk land «genaempt het Savelveldeken» 1—2—52
61 (III, 213), Peeter Crick, stuk land op 't «Swaenenveldt» 4—1—73
62 (III, 215), Peeter Crick, stuk land op idem 2—3—73
63 (III, 219), Hendrick Jacopts, stuk land op idem 0—2—65
64 (III, 220), Peeter Crick, stuk land op idem 0—2—47
65 (III, 233), Weduwe Adriaen Elskens, op het «Vaerickxveldt» 2—0—84
66 (IV, 1), Jan de Vis, stuk land «gheleghen teghen den Covenshauwe» 0—2— 8
67 (IV, 2), «Covenshauwe naest Nuvel den drissche» 59—0—51
68 (IV, 3), bos «tuscchen den dreve loopende naer de Ffauluynten ende den dreve vande boschpoort naer Aelst» 28—0—30
69 (IV, 4), «een deel jonghen bosch in Ffauluynten» 3—0—88
70 (IV, 5), een weide gelegen «achter de boschpoort» 2—2—12
71 (IV, 6), «Dabdye van Afflighem met het clooster ende een deel van den Drochtinck» 11—2—77
72 (IV, 7), een bos «gheleghen boven Gelasmeersch naest de west noort seyde vanden dreve die naer Aelst loopt» 12—0—94
73 (V, 7), Franciscus de Witte, «de nattens weyde» 0—2—81
74 (V, 9), Jacobus de Witte, stuk land, weide en bos «genaempt den nerenwijngaert» 4—1—60
75 (V, 10), Gillis De Clerck, stuk land en weide op den «Moortel» 4—2—63
76 (V, 11), Gillis De Clerck, een weide 1—1— 3
77 (V, 16), Gillis vanden Bosch, een stuk land 0—0—61
78 (V, 19), Gillis De Clerck, een stuk land 3—0—58
79 (V, 24), «Deeckhaut bosch» 4—3—12
80 (V, 25), Franciscus de Witte, stuk land «genaempt het Cromveldt» 1—3—40
81 (V, 26), Jacobus de Witte, «den croemmeersch» 0—3—26
82 (V, 27), Hendrick Jacopts, «een broeck paelt noort den Nerenwyngaert» 0—3—34
83 (V, 28), Jacobus de Witte, «een broeck... suydt de Reudtputt» 0—3—93
84 (V, 29), Adriaen van Linthaut, stuk land «genaempt het Putveldt» 8—3—39
85 (V, 42), Michel Vermoesen, stuk land op het «Labues» 1—2—12
86 (V, 45), Jan van Varenbergh, stuk land op idem 0—2—27

87 (V, 84), Jacobus de Witte, weide «genaempt het Rodt» 1—0— 0
88 (V, 85), Franciscus de Witte, weide op het «Rodt» 1—0— 0
89 (V, 86), Jacobus de Witte, weide op idem 0—2—45
90 (V, 87), Franciscus de Witte, stuk land op idem 0—2—45
91 (V, 88), Jacobus de Witte, stuk land op het «Huyselveldt» 1—0—18
92 (V, 102), Jacobus de Witte, stuk land op den «Bogaert» 2—1—64
93 (V, 103), Gillis vanden Bosch, stuk land op idem 0—1—96
94 (V, 104), Peeter Geeroms, stuk land op idem 0—1—91
95 (V, 105), Jan Arijs, stuk land op idem 0—1—98
96 (V, 106), Joos De Pauw, stuk land op idem 0—1— 0
97 (V, 107), Jan Staes, stuk land op idem 0—1—91
98 (V, 108), Joos De Pauw, stuk land op idem 0—2—12
99 (V, 109), de «clynen Moortel vyver ende de dammen daeraen geleghen» 1—0— 6
100 (V, 110), de «middelsten Moortelvyver ende de dammen daeraen geleghen» 2—1—35
101 (V, 111), de «Moortelvyver naest de kerck met de dammen daeraen geleghen» 2—0—25
102 (V, 112), Franciscus Mertens, «de walle aen den voorsten vyver» 0—2—57
103 (V, 115), Weduwe Jan Gerstman, stuk land op den «Molencauter» 4—2—40
104 (V, 116), Michiel van Nieuwenborgh, stuk land op idem 0—2— 0
105 (V, 117), Andries vanden Broeck, stuk land op idem 0—2— 0
106 (V, 118), Michiel vanden Bosch, stuk land op idem 1—0— 0
107 (V, 119), Peeter Goevinck, stuk land op idem 1—0— 0
108 (V, 120), Franciscus De Witte, stuk land op idem 2—0— 8
109 (V, 121), Gillam De Bottselier, «groote partye landts op den Molencauter» 7—1—66
110 (V, 150), Adriaen De Leeuw, stuk land op het «Nieuvelsveldt» 0—1—78
111 (V, 151), Hendrick van Langenhoven, st. land op idem 0—1—78
112 (V, 152), Janbabtist Robyns, stuk land op idem 0—2—95
113 (V, 167), Janbabtist Robyns, «bloeck landts genaempt het Claverhuijsel» 0—3—15
114 (VI, 2), bos «genaempt Dofstadt» 18—3—82
115 (VI, 3), Adriaen Linthaut, stuk land «genaempt het bloeck» 5—1—78
116 (VI, 4), Adriaen Linthaut, het «putbroeck» 5—0—30
117 (VI, 5), Adriaen Linthaut, stuk land «genaempt Den Cravylleveldt» 9—3—27
118 (VI, 6), Adriaen Linthaut, «het terrenbergh veldeken» 1—0—78
119 (VI, 7), Adriaen Linthaut, «pachthof hoppelochten bosschayse ende anderssins» 15—0—60
120 (VI, 8), Adriaen Linthaut, meers «genaempt den clynen middelhoeck» 1—0—79
121 (VI, 9), Adriaen Linthaut, stuk land «genaempt het huysbloeck» 3—2—19

De totale oppervlakte van de bezittingen van de abdij Affligem in 1727 was dus 380 bunders, 3 dagwanden en 52 roeden. Volgens A. Wauters, «Histoire des Environs de Bruxelles», I, p. 518, bedroeg de oppelvlakte van Meldert 583 bunders in 1686. De rampspoedige jaren rond 1700 hadden de abdij verplicht vele bezittingen te verkopen.

Op de percelen IV,5 en IV,6 (nu gemeente Hekelgem), stonden de kloostergebouwen en de abdijkerk, met de Sint-Benedictuspoort en de Bospoort. De Koningspoort met het gastenkwartier, het washuis (huidig pachthof) en de Sint-Magdalenakapel stonden toen op Hekelgem. Tussen de muren en de grachten van de omheining was er sedert 1643 een oppervlakte van 22 bunder, zodat meer dan de helft tot Meldert behoorde. Daarom handelt Cornelius van Gestel in zijn «Historia sacra et profana Archiepiscopus Mechliniensis», t. II, blz. 170-180, Den Haag, 1721, over Affligem onder Meldert, dat toen in Brabant lag.

Abdij Affligem, Hekelgem. Dom Cyprianus Coppens, O.S.B.

BROUWER IN GEBREKE.

13.9.1636.

Pieter Thienpont, fs Jooris, heeft op 10.11.1635 ten zijnen huize te Baaigem, aan de pachter van (den) «impost van den Lande», die met een deurwaarder en twee assistenten gekomen was om het gebrouwd bier na te gaan, geweigerd dit onderzoek toe te laten, zelfs wanneer twee schepenen waren bijgeroepen. Zelfs de belofte hem geen proces te maken, indien er 2 of 3 tonnen meer zouden aanwezig zijn dan hij had aangegeven, kon hem niet vermurwen. Zijn zoon en andere personen bedreigden de wetsdienaars, die verplicht werden de plaats te ruimen en zich in een huis te verschansen, waar zij werden belegerd door de zoon en andere personen. Inmiddels werden tal van tonnen weggevoerd ! De schepenen werden beledigd en met stenen bekogeld. De anderen moesten zich eveneens redden met het hazenpad te kiezen, na met «claustocken» te zijn bewerkt. De «pachter» kon het leven slechts redden, mits te beloven onder eed «de calaigne quijte te schelden».

Hierom wordt Pieter Thienpont veroordeeld om voor het hof blootshoofd te verschijnen en op beide knieën vergiffenis te vragen + een boete van 900 carolus gulden + «interdicerende u voorts uwe neeryn(ghe) van brauwen t'uwen huyse te doen ofte laeten doene voorden tijdt van een jaer» + proceskosten.

335 v° — 337 v°.

(Ra. Gent: fonds Raad van Vlaanderen, Register van Criminele Sentencien, nr 8594).

J.d.B.

LIEFDEBRIEF VAN 1602

«Vriendelicke groetenisse sij gescreven aen u L. mijn alderliefste lief boven al vercoren / ick hebbe groote blijschap ontfangen dat ick eens ocasi gehadt hebbe om te commen op de camer van u L. ende dat ick alle dinghen zo propijs ende wel gheschijdt (geschikt) vinde, maer uter herten zeer gheregretere dat ik u L. daerniet ghevonden enhebbe die mijn herte zo zeer beminnende ende begerde / och mijn lief of ick U L. mochte of conste geschriven met mijn bloet de groote afectie van mijnder herten de welcke ghij nu eensdeele wel weedt ende noch beter weten zult, hebben wij tijt van leven / Al mijn begerte es om u L. te ghelijeven (gelieven) ende te behaghen hiermede bevele ick u L. den Almogenden Heere en S(yne) M(ajesteit) de hertoghe inde goede gratie van uwer liefden.

God verleene u goeden nacht mijn alder liefste ende hiermede ben ick u L. hertelic willecom heedtende.

Bij de al uwe wat ick vermach

Margariete de hertoghe.»

Nog een ander kort briefje van dezelfde :

«Mijn alder liefste. Ich hebbe u hier een cleen cusken ghebrocht ghemaect met haesten maer als ick tyt hebbe dan zal ick een overtughenen (overtrek ?) maken ende twee flauwijnen omdat Ick groot gemack vinde in een zoo hebbe Ick u L. een gemaeckt».

(Archief Ab. Mechelen, fonds : Officialiteit van Brabant, doos 7).

X.

UIT ZIJN SCHEPENAMBT ONTZET

23-11-1630.

Matthys van den Abeele, schepen te Hofstade, werd uit zijn ambt ontzet, gezien de uitspraak van de schepenbank van Aalst + een boete van 120 gulden «ter cause van t onwaerachtich verclaers bij hem up trauwe ende eedt ghedaen, int bezetten van eene rente van drije ponden grooten tsjaers den pennync 16 opden 10e.1.1617 ten proffyte van Olivier van den Hauwe up zeker huys ende erfve binnen Aelst inde Cattestraete, van dat dezelve niet anders belast en waeren dan met cleene onlossel. grontrenten, daer hy nochtans wiste dat die upden 11 juny 1616 te vooren bij sijne moedere hadden verbonden ende in zeker ghestelt gheweest voor eene ghelycke rente van drije ponden grooten tsjaers den pennync 16 bij hem ghelicht ende upghenomen van Frans Carité ende condemnerende hem inde costen van de processe ende missen van justitie».

226 r, v°.

(Ra. Gent : fonds Raad van Vlaanderen — Register van Criminele Sentencien, nr. 8594)

J.d.B.

ONZE BIBLIOGRAFIE

1) **ALGEMEEN.**

P. VAN BUTSELE:

POORTERSBOEKEN VAN OUDENAARDE. DEEL I. STRUUCKBOEK. (Begonnen in 1550).

Reeks Poortersboeken van de Zuidelijke Nederlanden. Deel II. Uitgave Familia et Patria. Handzame 1966. 361 blz.

De Vereniging Familia et Patria, die verleden jaar de zeer gewaardeerde uitgave verzorgde van de Indices op de Buitenpoorters van Brugge, publiceert met het Struuckboek van Oudenaarde haar tweede deel in de reeks van de Poortersboeken van de Zuidelijke Nederlanden. Onvoorziene omstandigheden hebben de geplande uitgave een grote vertraging doen oplopen. Alhoewel de publikatie 1966 als jaar van uitgave draagt, is ze pas in 1967 van de pers gekomen. Ook dit deel is welkom bij onze genealogen en belangstellenden van familiekunde. Overvloedig studiemateriaal wordt hier aangeboden. Al de teksten staan in het origineel. Dit deel is het eerste van de poortersboeken van Oudenaarde, want andere volgen later. Er zullen lezers gevonden worden, die zich de vraag stellen: wat is nu eigenlijk wel het Struuckboek ? We laten hier Mevrouw M.J. Tulleken-Vandevelde, stadsarchivaris van Oudenaarde, in haar inleiding van het werk, aan het woord: «In de reeks poortersboeken van Oudenaarde is aan het Struuckboek wel een heel speciale rol toebedeeld. De poortersboeken hebben als voornaamste rol, de poorterlijke inschrijvingen te registreren. Het Struuckboek fungeerde daarbij als hulpmiddel, ten einde het eens door een bepaald persoon verworven poorterschap door zijn opeenvolgende generaties nakomelingen te laten bewijzen. Het is duidelijk dat het Struuckboek, dat gedeeltelijke stambomen bevat, een uiterst nuttig instrument is voor genealogen. Om deze reden werd het gekozen als het meest geschikte, om de reeks van de oudenaardse poortersboeken te openen, het is een basisdokument, dat niet handelt over afzonderlijke personen, doch dat systematisch bijgehouden filiatietabellen inhoudt..... Wij eerbiedigen de scriptie «struuc» omdat dit woord aldus in de aanhef voorkomt. Dit woord, eveneens streuc of struyc geschreven, wordt in het Middelnederlands Woordenboek van Verwijs en Verdam omschreven als geslacht, stam en ook staak (vierde overdrachtelijke betekenis)... Feitelijk is het Struuckboek niets anders dan een recapitulatie van het Oude Poortersboek en van het Guldebouc of Coomannenboek. Het werd uit praktische overwegingen aangelegd, doch is inmiddels een eerste ranginstrument geworden voor al de zich aan de genealogie en aan de familiekunde in het algemeen interesseert». De uitgave van het Struuckboek bevat integraal het dokument. Het is met de meest zorg en nauwkeurigheid bewerkt. De publikatie van de teksten in het origineel wordt voorafgegaan door een voorwoord van de heer Santens, burgemeester van Oudenaarde en door de voornoemde inleiding van Mevrouw Tulleken-Vandevelde, die meteen de tekst weergeeft in het origineel van de vijf wijzen waarop het poorterschap te Oudenaarde kon verkregen worden. Slechts een paar personen uit het Land van Aalst vinden we in het Struuckboek geciteerd: op blz. 192: Sr Theodoor Pycke fs Jans, woonachtig tot Berchem Lande van aelst 10 augusti 1780; en op blz. 220: Joncheere Jaques de lalaing fs Philips Mer Anthonis nateurlicken zone Heere vander moullerie Maeffele Sandberghe etc. (1527). We feliciteren Familia et Patria voor deze wetenschappelijke prestatie en wensen dit œuvre een plaats in onze biblioteken met standing. Met belangstelling kijken we uit naar het verschijnen van de volgende delen poortersboeken van Oudenaarde.

2) ALGEMEEN.

H. COPPEJANS-DESMEDT :

INVENTARIS VAN HET ARCHIEF VA NDE FAMILIE DESMANET de BIESME EN VAN DE AANVERWANTE FAMILIES.

Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur. Algemeen Rijksarchief. Rijksarchief te Gent. 326 blz. Brussel 1965.

De publikatie van de inventaris van een familiearchief heeft altijd de bizondere belangstelling getrokken van de historicus en van de genealoog. Vooreerst omdat ze over bronnenmateriaal kunnen beschikken, waarvan ze voordien wellicht het bestaan niet konden vermoeden, of gedeeltelijk althans. Voeg daarbij de confortabele toegang tot die bronnen : de korte inhoud van de honderden nummers dokumenten ontplooit zich onder hun oog op eigen studietafel. Mevrouw H. Coppejans-Desmedt, archivaris-paleograaf op het Rijksarchief te Gent, brengt ons in een bundel van 326 bladzijden de inventaris van het archief van de familie Desmanet de Biesme en van de aanverwante families. De plaatsing van deze archieven heeft heel wat wegen genomen. Tot op het einde van de 19e eeuw berustte het omvangrijk familiefonds Desmanet de Biesme op het kasteel van Kruishoutem, waar de familie woonde. In 1892 bracht de burggravin Julie Desmanet de Biesme een eerste deel ervan over naar het Rijksarchief te Gent. De persoonlijke papieren bleven ter plaatse te Kruishoutem; de rest werd verdeeld over de depots van Brussel, Brugge en Mons. In 1894 wees dezelfde burggravin een aantal bundels en registers uit haar archief toe aan de stad Oudenaarde, de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas en aan de stadsbiblioteek van Douai. De persoonlijke papieren werden in 1948 naar het Rijksarchief te Gent overgebracht door toedoen van dokter J. Goeminne en met autorisatie van markiezin Cordon Sallier de la Tour, geboren Marie-Louise Desmanet de Biesme. De hier voor handen liggende inventaris heeft betrekking op dat gedeelte van het familiefonds dat in het Rijksarchief te Gent bewaard wordt. Het is jammer, ten eerste, dat het algehele fonds niet te Gent berust, ten tweede, dat deze inventaris dus maar een deel van het fonds sommeert. Ten slotte kwam in 1963 nog een derde deel naar het Rijksarchief te Gent. In totaal bevat dit œuvre 2652 nummers. De oudste dokumenten zijn uit de14e eeuw en de jongste uit de 20e eeuw. We kunnen er twee belangrijke groepen in onderscheiden : eerstens het archief afkomstig van de familie Dsmanet de Biesme zelf met haar aanverwante families en tweedens de nog belangrijker groep bescheiden afkomstig van de familie van der Meere en aanverwante families. De auteur heeft haar inventaris als volgt ingedeeld : Na de inleiding, met onder meer een korte historische en genealogische kijk op de familie Desmanet de Biesme, volgt het eerste deel. Dit deel omvat de persoonlijke papieren, chronologisch gerangschikt. Voor elke familie wordt een voetnota gegeven op welke manier ze met de familie Desmanet de Biesme of met haar verwanten verbonden is. Bij elk personage wordt een korte biografische nota gevoegd. Bij elke persoon is nog gerangschikt : het geboorteuittreksel, het huwelijkscontract, eretitels en private correspondentie, stukken betreffende openbare bedieningen, handboeken, rekeningen van huishouding, processen over finantiele aangelegenheden, stukken over nalatenschap, processen incluis. In dit eerste deel komen zo maar 96 families voor, waaruit we de meest bekende citeren : Desmanet de Biesme, van der Meere, van Wedergraete, de Jauche de Mastaing, de Coutereau, de Lalaing, van Herzele, de Mahieu, de Castro y Toledo, de Nève en Snoy om bij de bizonderste te blijven. In het tweede deel zijn de goederen gerangschikt, die zich bevinden in België, Frankrijk en Nederland. In dit deel vinden we de volgende lokaliteiten uit het Land van Aalst : Appelterre, Denderleeuw, Erondegem, Erpe, Geraardsbergen, Haaltert, Meerbeke, Oombergen, Steenhuize-Wijnhuize, Voorde, Zottegem, Berchem, Deftinge, Zandbergen, Hemelveerdegem, Kwaremont, Leupegem, Melden, Nederbrakel, Nukerke, Parike, Ronse, Ruien, Sint-Denijs-Boekel, Sint-Kornelis-Horebeke, Sint-Maria-Lierde, Sint-Martens-Lierde, Welden en Zegelsem. Het derde deel omvat de ma-

nuscripten. In een bijlage zijn nog gerangschikt de persooniljke papieren van de zaakgelastigde der familie, de stukken met betrekking tot een of andere officiele instantie en tenslotte stukken waarvan de band met het fonds niet blijkt. Wij zijn de auteur dankbaar voor dat verdienstelijk werk. Genealogen en schrijvers van lokale geschiedenis zullen het met veel interesse gebruiken.

3) **ALGEMEEN.**

M. CLOET:

DE LEEFTIJDGRENS TUSSEN COMMUNICANTEN EN NIET-COMMUNICANTEN IN DE XVIIe en DE XVIIIe EEUW.

De Leiegouw. Vereniging voor de studie van de lokale geschiedenis, taal en folklore in het Kortrijkse. 1966, jg. VIII, afl. 2, blz. 451-471.

Grote aandacht werd de laatste jaren besteeld aan de omvang en de ontwikkeling van de bevolking van onze gewesten, bizonder voor wat de 17e en 18e eeuw aangaat. Als meest gebruikte bronnen stonden en staan bekend de volkstellingen en de communicantencijfers, namelijk de status animarum en de parochieregisters. De auteurs namen quasi eensgezind de leeftijd van ca. 12 jaar als de grens tussen de communicantes en de niet-communicantes. Schrijver van deze bijdrage aanvaardt deze leeftijdgrens van 12 jaar niet en doet terzake een grondig onderzoek. Onder de vele parochies die in dit onderzoek betrokken zijn, komen er van het Land van Aalst in voor: Welden, Etikhove, Balegem, Elene, Kwaremont, Vlierzele, Ronse, Sint-Kornelis-Horebeke. Uit zijn onderzoek vloeit dan zijn besluit voort dat de voornoemde leeftijdgrens niet 12 à 13 jaar is, maar wel 14 à 15 jaar.

4) **ALGEMEEN.**

REMY VAN GOETHEM:

DE CHARTERS VAN DE OUDHEIDKUNDIGE KRING VAN HET LAND VAN WAAS TE ST.-NIKLAAS.

Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas. 1966, deel 69, blz. 127-170.

Het eerste deel van deze publikatie behelst 155 charters, waarvan de oudste opgaan tot 1360. Deze hebben niet allen betrekking op dorpen uit het Land van Waas, maar ook op vele dorpen daarbuiten. Zo vonden we voor wat het Land van Aalst betreft, nr 35, jaar 1525: Jan van de Maze te Hundelgem verkocht aan Gilisse van Waesberghe een rente van twee schellingen groot; nr 44, samengebonden charters van de jaren 1532, 1533, 1535 en 1539: overdracht van eigendom in het graafschap Gavere, namelijk op de parochies Dikkelvenne en Baaigem.

5) **EREMBODEGEM.**

VALERE GAUBLOMME:

DE KAPEL VAN ONZE LIEVE VROUW TER MUREN TE EREMBODEGEM.

Kapel en Beeld. 1967, nr 2, blz. 9-11. Gent. Een illustratie.

Korte historiek van het meest en verst bekend bedevaartoord uit de Denderstreek.

6) **ERPE.**

RAYMOND DE MOL:

DE EERSTE DECENNIA VAN DE GEMEENTESCHOOL TE ERPE 1842-1872 (Slot).

Mededelingen van de Heemkundige Kring van Mere. Nr 1. Januari 1967. blz. 4.

Deze laatste afevering handelt over het bouwen van de gemeenteschool en de oprichting van het onderwijs voor meisjes met afzonderlijk klaslokaal.

7) **GAVERE.**

R. TIMMERMANS en A. DE SMET:

DE BRONNEN EN DE FONTEIN TE GAVERE.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor toerisme in Oost-Vlaanderen. 1966. Nr 6, blz. 168. Een illustratie.

De fontein van Gavere, in 1964 als monument geklasseerd, dateert van 1781. In vroeger eeuwen liep het water langs loden buizen ook naar het slot van Lamoraal van Egmont te Gavere.

8) **GERAARDSBERGEN.**

JACQUES VAN MELLO:

ANALYTISCHE BIBLIOGRAFIE VAN DE STAD GERAARDSBERGEN 1068-1964. Vervolg.

Deze merkwaardige bibliografie hebben we in extenso besproken in nr. 4 van verleden jaar. In deze eerste bijlage of vervolg werkt de auteur op dezelfde manier. Deze bijlage telt 18 bladzijden. We noteren een paar onjuistheden: de heerlijkheid Bruynsberghe (nr 759) lag niet op Sint-Martens-Lierde maar wel op Sint-Maria-Lierde en de kartuize van Sint-Martens-Bos lag niet op Sint-Maria-Lierde, maar wel op Sint-Martens-Lierde. Degelijk werk dat elke bibliotecaris moet interesseren, en dat we als voorbeeld stellen ter navolging.

9) **MERE.**

YOLANDA SUYS:

LIED VAN DEN DOKTOOR DER GEZONDEN.

Mededelingen van de Heemkundige Kring van Mere. Nr 1. Januari 1967. Blz. 5.

Tekst en muziek van een lied daterend uit de laatste jaren van vorige eeuw, bij de viering van een volkstype, Charles De Troyer, bijgenaamd den doktoor.

10) **MERE.**

ALB. D'HOKER:

BEROERDE TIJDEN.

Mededelingen van de Heemkundige Kring van Mere. Nr 1. Januari 1967. Blz. 1-3.

Gelijk vele dorpen uit Vlaanderen, heeft Mere zwaar geleden onder de oorlogen van de franse koning Lodewijk XIV, en wel bizonder in de laatste der vier oorlogen, in de jaren 1688 tot 1697, waarover in dit betoog wordt uitgeweid. Ook een inkwartierstaat van 1691 in het origineel vinden we hier vermeld. Waarom geen passender hoofding genomen ? Zoals bvb. Mere onder de oorlogen van Lodewijk XIV. Elke eeuw heeft zijn beroerde tijden.

11) **SINT-MARTENS-LIERDE.**

P. CNOPS:

ZIEKTEN EN GEZONDHEIDSZORGEN TE EVERE IN VROEGER TIJDEN (Vervolg).

Eigen Schoon en De Brabander. 1967, nrs 1-2-3, blz. 47-74. Drie illustraties.

Onder de 19e-eeuwse geneesheren, die te Evere hun ambt uitoefenden, citeren we dokter Alfons Van den Bossche, geboren te Sint-Martens-Lierde in 1869. Als dokter verbleef hij een korte tijd te Haren vooraleer hij zich in 1899 te Evere vestigde. Van 1912-1924 was hij schepen van Evere. In 1926 vertrok hij naar Braine-le-Comte, waar hij kort nadien overleed. Te Evere draagt een straat zijn naam.

GOTTEM a/Leie. Valère GAUBLOMME.

HET LAND VAN AALST

Tweemaandelijks Tijdschrift

Voorzitter : F. Courteaux, Acaciastraat 7, Aalst - Tel. (053) 280.96
Beheerder : G. van Bockstaele, H. Hartplein 8, Zottegem
Tel. (09) 70.19.04
Redaktiesekretaris : E.H. J. de Brouwer, pastorie, St.-Gillis-Denderm.
Tel. (052) 232.17
Recensiedienst : E.H. V. Gaublomme, pastoor, Gottem - T. (051) 630.80
Ruildienst : M. Cornelis, Dwarsstraat 50, Denderleeuw - T. (053) 667.02
Bestuursleden : B. Boel, J. Pieters, A. van Lul

Prijs voor het jaarabonnement :
voor leden 140 fr, voor steunende leden 200 fr en voor ereleden 500 fr
te storten op de postrekening «Het Land van Aalst», nr 5869.11

Gewoon los nummer (30 F) te bestellen bij de hr. Marcel Cornelis
en VOORAF te storten op voornoemde postrekening.

INHOUD VAN Nr 2 — 1967

G. van Bockstaele — De Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen 1081-1302 (slot) 41
J.d.B. — Terechtgesteld wegens doodslag 60
A. van Keymeulen — Muntvondst te Liedekerke. Zeventiende eeuwse munten 61
J.d.B. — «Gevangenisbraecke» in de streek van Ronse 70
C. Coppens — De bezittingen van de Abdij van Affligem te Meldert in 1727 71
J.d.B. — Brouwer in gebreke 75
X. — Liefdebrief in 1602 76
J.d.B. — Uit zijn schepenambt ontzet 76
V. Gaublomme — Onze bibliografie 77

Drukkerij «Het Reklaamblad», Nieuwstraat 29, Lede - telefoon (053) 237.87